

Rijksinstituut voor Volksgezondheid
en Milieu
*Ministerie van Volksgezondheid,
Welzijn en Sport*

Inventarisatie Nederlandse COVID-19

Onderzoeken:

**Preventie en Zorg & Brede Maatschappelijke
vraagstukken**

Tabellen mentaal welbevinden: update december 2021

Colofon

© RIVM 2021

Delen uit deze publicatie mogen worden overgenomen op voorwaarde van bronvermelding: Rijksinstituut voor Volksgezondheid en Milieu (RIVM), de titel van de publicatie en het jaar van uitgave.

Publicatiedatum: 22 december 2021

Maartje Harbers (auteur), RIVM
Wieke van der Borg (auteur), RIVM
Else Zantinge (auteur), RIVM
Tessa Hulshof (auteur), RIVM
Carola Schrijvers (projectleiding), RIVM

Contact:
Carola Schrijvers
RIVM Centrum Gezondheid en Maatschappij
carola.schrijvers@rivm.nl

Achtergrond en methodologie

Onderstaande tabellen zijn gebaseerd op de doorlopende ZonMw-inventarisatie van relevante Nederlandse COVID-19 onderzoeken binnen het *ZonMw programma COVID-19*. Het betreft een samenvatting van publicaties die verschenen zijn vanaf begin maart 2020, de start van de eerste golf van de corona epidemie in Nederland. Alle publicaties die vóór 15 november 2021 door ZonMw waren geïdentificeerd, zijn meegenomen in deze tabellen, aangevuld met enkele andere Nederlandse onderzoeken. De tabellen vormen de basis voor de factsheet 'Mentaal welbevinden en leefstijl tijdens de coronacrisis' (Zantinge et al., 2022).

In deze tabellen zijn resultaten van studies meegenomen die gaan over *mentaal welbevinden*. Het SCP onderscheidt vier dimensies van welbevinden, die ook in een aantal studies gebruikt zijn, namelijk (1) tevredenheid met het leven, (2) ervaren gezondheid, (3) psychisch welbevinden en (4) eenzaamheid (De Klerk et al., 2020). We zien echter in de studies diverse uitkomstmaten terug, zoals psychische gezondheid gemeten volgens de MHI-5¹, psychische klachten (o.a. stress, angst, slapeloosheid) en het zich zorgen maken. Hierdoor is het lastig de resultaten van studies onderling met elkaar te vergelijken. Voor studies met meerdere meetmomenten van dezelfde uitkomstmaten (veelal uitgevoerd in de algemene bevolking), zijn er wel conclusies te trekken over verandering in de tijd. Hierbij houden we er rekening mee dat de dataverzameling veelal zelf gerapporteerde gegevens betreft.

De resultaten van de verschillende studies worden aan [de tijdlijn van de maatregelen voor de bestrijding van COVID-19](#) gekoppeld.

Deze tijdlijn comprimeren we tot vijf fases in de bestrijding van COVID-19:

- 1) 1e lock-down, maart-april 2020;
- 2) versoepeling maatregelen, mei-juli 2020;
- 3) steeds verdergaande aanscherping maatregelen, augustus-half december 2020;
- 4) 2^e lock-down: half december 2020 – april 2021.
- 5) versoepeling maatregelen: mei 2021 – oktober 2021.

In de tabellen besteden we in het bijzonder aandacht aan groepen die extra kwetsbaar zijn als het gaat om de gevolgen van de coronacrisis en de corona-maatregelen. Voor de meeste groepen is een beperkt aantal studies uitgevoerd en ontbreekt informatie over de uitkomstmaten in de latere fasen van de coronacrisis. De resultaten betreffende specifieke groepen dienen dan ook met de nodige voorzichtigheid te worden geïnterpreteerd.

Op basis van de in deze tabellen beschreven onderzoeken hebben we in een drietal rapportages laten zien hoe een uitkomstmaat als mentaal welbevinden zich over de tijd (op verschillende momenten in de coronacrisis) heeft ontwikkeld, door de resultaten van meerdere studies zo

¹ De MHI-5 (Mental Health Inventory) is een internationale standaard voor een specifieke meting van de psychische gezondheid. Het bevat vijf vragen over neerslachtig-/somberheid, zenuwachtigheid, in de put zitten, rust en kalmte, en gelukkig zijn.

goed mogelijk met elkaar te vergelijken (Harbers et al., 2021a; Harbers et al., 2021b; Zantinge et al., 2022). Doordat de studies beschrijvend van aard zijn, kunnen we het directe effect van de coronacrisis en coronamaatregelen op het mentaal welbevinden niet kwantificeren.

Referenties

- 113 Zelfmoordpreventie. Gespreksonderwerpen in de hulplijn van 113 zelfmoordpreventie voor en tijdens covid-19. Amsterdam: CWI, Vrije Universiteit Amsterdam, 113 zelfmoordpreventie, 2020.
- Achterberg MD, S.; Boer, O.D.; Crone, E.A. Perceived stress as mediator for longitudinal effects of the covid-19 lockdown on wellbeing of parents and children. *Scientific Reports*, 2021; 11:2971.
- Boeije H, Leemrijse C, Zonneveld E, Van Schelven F. Infographic. Focus op naasten van mensen met thuiswonende familieleden. Onderzoek april - mei 2021. Naasten van mensen met een verstandelijke beperking in coronatijd. Utrecht: Nivel, 2021a.
- Boeije H, Van Schelven F, Verkaik R. Gevolgen van coronamaatregelen voor naasten van mensen met een verstandelijke beperking. Onderzoek naar kwaliteit van leven tijdens de tweede golf. Utrecht: Nivel, Maart 2021b.
- Boekhorst MGBM, Muskens L, Hulsbosch LP, Van Deun K, Bergink V, Pop VJM, et al. The covid-19 outbreak increases maternal stress during pregnancy, but not the risk for postpartum depression. *Arch Womens Ment Health*, 2021.
- CBS. Ervaren psychische ongezondheid in 2020 gelijk aan eerdere jaren. 2021a 5-3-2021 [cited 24 augustus 2021]; Available from: https://www.cbs.nl/item?sc_itemid=1e8bf85e-c16d-4012-9233-9882729548ec&sc_lang=nl-nl
- CBS. Kwartaalcijfers ervaren gezondheid, zorggebruik en leefstijl. 2021b [cited 14 oktober 2021]; Available from: <https://www.cbs.nl/nl-nl/maatwerk/2021/35/kwartaalcijfers-ervaren-gezondheid-zorggebruik-en-leefstijl>
- CBS. Kwartaalcijfers ervaren gezondheid, zorggebruik en leefstijl. Kwartaal 3 2021. 2021c [cited 29 november 2021]; Available from: <https://www.cbs.nl/nl-nl/maatwerk/2021/46/kwartaalcijfers-ervaren-gezondheid-zorggebruik-en-leefstijl>
- CBS. Mentale gezondheid in eerste helft 2021 op dieptepunt. 2021d 3 september 2021 [cited 13 september 2021]; Available from: <https://www.cbs.nl/nl-nl/nieuws/2021/35/mentale-gezondheid-in-eerste-helft-2021-op-dieptepunt>
- CBS. Welzijn; tevredenheid, vertrouwen en participatie per kwartaal. 2021e 6 april 2021 [cited 24 augustus 2021]; Available from: <https://www.cbs.nl/nl-nl/cijfers/detail/84994NED>
- De Haas M, Hamersma M, Faber R. Thuiswerken tijdens en na de coronacrisis. Een overzicht van drie metingen met het mobiliteitspanel nederland (mpn). . Den Haag: Kennisinstituut voor Mobiliteitsbeleid, 2021.
- De Kindertelefoon. Wat kinderen bezighoudt in coronatijd. Periode 16 maart t/m 12 april 2020. Utrecht: De Kindertelefoon, 2020.
- De Kindertelefoon. Wat kinderen bezighoudt in coronatijd. Periode 14 december 2020 t/m 10 januari 2021. Utrecht: De Kindertelefoon, 2021.
- De Klerk M, Olsthoorn M, Plaisier I, Schaper J, Wagemans F. Een jaar met corona. Ontwikkelingen in de maatschappelijke gevolgen van corona. Den Haag: Sociaal en Cultureel Planbureau, 2021.

- De Klerk M, Plaisier I, Wagemans F. Welbevinden ten tijde van corona. Eerste bevindingen op basis van een bevolkingsenquête uit juli 2020. Den Haag: Sociaal en Cultureel Planbureau, 2020.
- De Lange A, Hulsbosch L, Knispel A, Kroon H. Impact coronacrisis op mensen met ernstige psychische aandoeningen: Tweede meting. Panel psychisch gezien. Utrecht: Trimbos-Instituut, September 2020.
- De Vries D, Pols J. Effecten van sociale afstand op kwetsbare groepen in nederland. Amsterdam: UvA, Juli 2020.
- De Wildt R, Andeweg S, Sondelijker F. De impact van de coronacrisis op sekswerk. Een onderzoek onder sekswerkers en exploitanten in hart van brabant Utrecht: Verwey-Jonker Instituut, 2020.
- Den Ridder J, Miltenburg E, Steenvoorden E, Van der Meer T, Dekker P. Burgerperspectieven 2020 | 4. Den Haag: Sociaal en Cultureel Planbureau, 2020.
- Dopmeijer JM, Nuijen J, Busch MCM, Tak NI, Van Hasselt N. Monitor mentale gezondheid en middelengebruik studenten hoger onderwijs. Deelrapport 2: Middelengebruik van studenten in het hoger onderwijs. Utrecht: Trimbos-instituut, RIVM en GGD GHOR Nederland 2021.
- Du Long K, Verhoeven L. Brabantse monitor maatschappelijke effecten coronavirus. Resultaten meting 5. Tilburg: Het PON, 14 oktober 2020.
- Du Long K, Verhoeven L. Brabantse monitor maatschappelijke effecten coronavirus. Resultaten meting 8 - mei 2021 t/m 17 mei 2021: Het PON & Telos, 2021a.
- Du Long K, Verhoeven L. Brabantse monitor maatschappelijke effecten coronavirus. Resultaten meting 9 – veldwerk 7 t/m 13 september 2021: Het PON & Telos, 2021b.
- Embregts PJ, van den Bogaard KJ, Frielink N, Voermans MA, Thalen M, Jahoda A. A thematic analysis into the experiences of people with a mild intellectual disability during the covid-19 lockdown period. *International Journal of Developmental Disabilities*, 2020; 1-5.
- Engbersen G, Van Bochove M, De Boom J, Bussemaker J, El Farisi B, Krouwel A, et al. De laag vertrouwen samenleving. De maatschappelijke impact van covid-19 in amsterdam, den haag, rotterdam & nederland. Vijfde meting. Rotterdam: Erasmus School of Social and Behavioural Sciences & Kenniswerkplaats Leefbare Wijken, 2021.
- Geels ZE, Herbold JA, van den Heuvel SCJ, Janse MA, de Jongh MM, van Schoorl D, et al. Lieve mark, onderzoek naar welzijn, behoeftes en meningen van studenten tijdens de coronapandemie 2021.
- GGD Noord- en Oost-Gelderland. Kwetsbare groepen in coronatijd. Update november 2020, 2020a.
- GGD Noord- en Oost-Gelderland. Kwetsbare groepen tijdens de coronacrisis. Oktober 2020, 2020b.
- GGD Noord- en Oost-Gelderland. Resultaten coronapeiling jeugd. Onderzoek naar de impact van de coronacrisis op het welzijn en de leefstijl van de jeugd (12-18 jaar) in de regio noord- en oost-gelderland (peiling 18-29 mei 2020). GGD Noord- en Oost-Gelderland, 2020c.
- GGD Noord- en Oost-Gelderland. Kwetsbare groepen in coronatijd. Update februari 2021, 2021a.

- GGD Noord- en Oost-Gelderland. Resultaten coronapeiling jeugd. Onderzoek naar de impact van de coronacrisis op het welzijn en de leefstijl van de jeugd (12-18 jaar) in de regio noord- en oost-gelderland (2e coronapeiling jeugd, 8-19 maart 2021): GGD Noord- en Oost-Gelderland, 2021b.
- Gijzen M, Shields-Zeeman L, Kleinjan M, Kroon H, van der Roest H, Bolier L, et al. The bittersweet effects of covid-19 on mental health: Results of an online survey among a sample of the dutch population five weeks after relaxation of lockdown restrictions. *Int J Environ Res Public Health*, 2020;17.
- Hamers J, Koopmans R, Gerritsen D, Verbeek H. "Intens gelukkig dat ze weer bezoek mocht ontvangen". Ervaringen met de verruiming van de bezoeksregeling in verpleeghuizen. Maastricht/Nijmegen: Samenwerkende Academische Werkplaatsen Ouderenzorg, 8 juni 2020a.
- Hamers J, Koopmans R, Gerritsen D, Verbeek H. "Klaar voor een nieuwe golf?" monitor naar aanleiding van de verruiming van de bezoeksregeling in verpleeghuizen. Maastricht/Nijmegen: Samenwerkende Academische Werkplaatsen Ouderenzorg, 2020b.
- Hamersma M, De Haas M, Faber R. Thuiswerken en de coronacrisis. Een overzicht van studies naar de omvang, beleving en toekomstverwachting van thuiswerken in coronatijd. Den Haag: Kennisinstituut voor Mobiliteitsbeleid 2020.
- Harbers M, Van der Borg W, Zantinge E, Smit E, Schrijvers C. Inventarisatie nederlandse covid-19 onderzoeken: Preventie en zorg & brede maatschappelijke vraagstukken. Rapportage nr. 12: Update mentaal welbevinden. Bilthoven: RIVM, 2021a.
- Harbers M, Zantinge E, Van der Borg W, Smit E, Schrijvers C. Inventarisatie nederlandse covid-19 onderzoeken: Preventie en zorg & brede maatschappelijke vraagstukken. Rapportage nr. 13: Update leefstijl. Bilthoven: RIVM, 2021b.
- Ieder(in). Hoe wordt uw leven weer leefbaar? Uitkomsten van de enquête over wat mensen met een beperking of chronische ziekte nodig hebben om (ook) profijt te hebben van versoepeling van de coronamaatregelen. Utrecht: Ieder(in), 2020.
- Ikani N, Oude Voshaar R, Hendriks G-J. Praten met in plaats van over ouderen. Percepties en praktische behoeftes van ouderen met betrekking tot (versoepelde) covid-19 maatregelen. Nijmegen: Radboud Universiteit, 2021.
- Kanne P, Driessen M. Corona, draagvlak, welzijn en gedrag (rapport 2020/197). Amsterdam: I&O Research/NOS, 2020.
- KansPlus en LFB. Ervaringen van mensen met een beperking en hun naasten met de versoepeling van de coronamaatregelen. Uitkomsten van een enquête over de uitwerking van en samenspraak over afspraken rond de versoepeling van de bezoeksregeling, logeren, het openstellen van de dagbesteding en vervoer.: KansPlus, LFB, Ieder(in), 2020.
- Kester J. Onderzoek: Hoe gaat het met ons in de coronacrisis. 1v opiniepanel rapport: EenVandaag, 8 september 2020.
- Knapen J, Scheffer M, Boeijs H. Monitoring één tegen eenzaamheid: Eenzaamheid, participatie en sociale cohesie onder 75-plussers Utrecht: Nivel, 2021.

- Kroon H, De Lange A, Hulsbosch L, Knispel A. Hoe gaat het met mensen met ernstige psychische aandoeningen tijdens de coronacrisis? Factsheet panel psychisch gezien. Utrecht: Trimbos-Instituut, 2020.
- Leemrijse C, Boeije H, Zonneveld E, Van Schelven F. Infographic. Focus op naasten van mensen die zelfstandig wonen. Onderzoek april – mei 2021. Naasten van mensen met een verstandelijke beperking in coronatijd. Utrecht: Nivel, 2021.
- Lifelines Corona Research. Corona barometer. 2021 [cited 22 november 2021]; Available from: <https://coronabarometer.nl>
- Lodder G, Van Scheppingen M, De Caluwé E, Reitz A. Eenzaamheid voorkomen in een periode van social distancing (covid-19). Eindrapport. Tilburg/Den Haag: Tilburg University, Ministerie van Volksgezondheid, Welzijn en Sport, 2020.
- Luijten M, Van Muilekom M, Teela L, Van Oers H, Terwee C, Zijlmans J, et al. The impact of lockdown during the covid-19 pandemic on mental and social health of children and adolescents MedRxiv, 2020.
- Menko A, Koks-Leensen M, Van der Crujisen A, P. M, Raaijmakers F. Impact van covid-19 op laaggeletterden en mensen met een licht verstandelijke beperking. Resultaten vragenlijstronde 1, 2021a.
- Menko A, Koks-Leensen M, Van der Crujisen A, P. M, Raaijmakers F. Impact van covid-19 op laaggeletterden en mensen met een licht verstandelijke beperking. Resultaten vragenlijstronde 2 2021b.
- Mennis E, Hobus M, De Vries M, Arts M, Kloosterman M, Van den Muijsenbergh M, et al. Covid-19 en dakloosheid: Een overzicht van cijfers en ervaringen over de impact van covid-19 op dakloze mensen in nederland. Nijmegen: Nederlandse Straatdokers Groep (NSG), afdeling eerstelijns geneeskunde Radboudumc, September 2020.
- Menting J, Van Schelven F, Boeije H. Gevolgen van de coronapandemie voor gezondheid, behandeling en zelfmanagement van mensen met een chronische ziekte. Utrecht: Nivel, 2020.
- MIND. Wat betekent corona voor u? Peilingen van de invloed van corona op het leven van psychisch kwetsbare mensen en hun naasten. Eerste peiling 24 maart-7april 2020. Amersfoort: MIND, Mei 2020.
- MIND. Wat zijn de gevolgen van de lockdown voor jou? Zesde peiling van de invloed van corona op het leven van psychisch kwetsbare mensen en hun naasten. Zesde peiling 17 februari tot 4 maart 2021. Amersfoort: MIND, 14 April 2021.
- Nijboer C. Veerkracht tijdens corona. Amersfoort: MIND, 5 oktober 2020.
- Oude Hengel K, Hoofman W, Van der Feltz S, Zoomer T, In der Maur M. De impact van de covid-19 pandemie op werknemers. Een jaar in de crisis. Leiden: TNO, 2021.
- Plaisier I, Wagemans F, De Klerk M. Welbevinden ten tijde van corona. Actualisatie van bevindingen op basis van een bevolkingsenquête uit oktober 2020. Den Haag: Sociaal en Cultureel Planbureau, 4 december 2020.
- RIVM GGD GHOR Nederland en 25 GGD'en. Gedragwetenschappelijk onderzoek naar percepties, gedrag en welzijn van burgers tijdens de corona pandemie: Een dynamic cohort en interview studie. Welbevinden en leefstijl tijdens de coronacrisis. 2021 [cited 18 november 2021]; Available from: <https://www.rivm.nl/gedragsonderzoek/maatregelen-welbevinden/welbevinden-en-leefstijl>

- Sijtsma M, Rusinovic K, Bussemaker J. De impact van de coronacrisis op alleenstaande moeders. Working papers maatschappelijke impact covid-19 #07 – oktober 2021, 2021.
- Smits C, Kolste R, Wolters T. De corona-ervaringen van mantelzorgers met een migratieachtergrond die zorgen voor naasten met dementie. Utrecht: Pharos, Expertisecentrum Gezondheidsverschillen, Oktober 2020.
- Sociaal Planbureau Groningen. Corona - zorg en gezondheid. 2021 8 februari [cited 22 februari 2020]; Available from: <https://sociaalplanbureau Groningen.nl/corona/>
- Steinmetz S, Stolte E, Van der Roest H, De Vries D, Van Tilburg T. Het leven van ouderen in juni 2020, direct na de 'lockdown' van maart-mei. Amsterdam/Utrecht: UVA, Vrije Universiteit Amsterdam, Trimbos-Instituut, 30 november 2020.
- Steketee M, De Wildt R, Compagner M, Van der Hoff M, Tierolf B. Kwetsbare gezinnen in tijden van corona. Wat is de impact van de coronacrisis op kwetsbare gezinnen en de hulp die zij nodig hebben. Utrecht: Verwey-Jonker Instituut, juni 2020.
- Ter Berg J, Schothorst Y. Burgerperspectieven: Het perspectief van jongeren. Amsterdam: Kantar, 2020.
- Van Blarikom E, Robertus J, De Kok B, Bijma H. Being pregnant during the first wave of the coronavirus pandemic: Experiences and responses of vulnerable pregnant women and their caregivers in the netherlands. Amsterdam/Rotterdam: Universiteit van Amsterdam, Erasmus MC, 2020.
- Van Burg E, Kateb S, Kroon D, Ruehle R. Kwetsbaar in amsterdam: Effecten covid-19 en hulpverlening aan kwetsbare groepen. Amsterdam: Vrije Universiteit Amsterdam, Januari 2021.
- Van der Roest H, Prins M, Steinmetz S, Stolte E, Van Tilburg T, Van der Velden C, et al. De impact van de versoepeling van het bezoekverbod op bewoners van verpleeghuizen en woonzorgcentra. Een vergelijking tussen mei en juni/juli. Amsterdam/Utrecht: Universiteit van Amsterdam, Vrije Universiteit Amsterdam, Trimbos-Instituut, 30 november 2020a.
- Van der Roest H, Prins M, Steinmetz S, Stolte E, Van Tilburg T, Van der Velden C, et al. De impact van sociale isolatie onder bewoners van verpleeg- en verzorgingshuizen ten tijde van het nieuwe coronavirus. Utrecht/Amsterdam: Trimbos-Instituut, Universiteit van Amsterdam, Vrije Universiteit Amsterdam, 25 juni 2020b.
- Van der Velden P, Contino C, Das M, Van Loon P, Bosmans M. Anxiety and depression symptoms, and lack of emotional support among the general population before and during the covid-19 pandemic. A prospective national study on prevalence and risk factors. J Affect Disord, 2020; 1:540-8.
- Van der Velden P, Hyland P, Contino C, Von Gaudecker H, Muffels R, Das M. Anxiety and depression symptoms, the recovery from symptoms, and loneliness before and after the covid-19 outbreak among the general population: Findings from a dutch population-based longitudinal study. PLoS ONE, 2021a;16.
- Van der Velden P, Marchand M, Das M, Muffels R, Bosmans M. The prevalence, incidence and risk factors of mental health problems and mental health services use before and 9 months after the covid-19 outbreak among the general dutch population. A 3-wave prospective study. medRxiv, 2021b:2021.02.27.21251952.

- Van Lindert J, Van Heck I, Etienne T, Kutiyski Y, Krouwel A. Hoe gaat 't met de gelderlander. Monitor welbevinden gelderland 2021 deel 1 - iedereen doet mee. Onderzoek door kieskompas in opdracht van provincie gelderland.: Provincie Gelderland, 2021.
- Van Lindert J, Van Heck L, Etienne T, Kutiyski Y, Krouwel A. Impact van het coronavirus (covid-19) op het sociale welzijn van gelderlanders - achtste wave. : Kieskompas, 2020.
- Van Loenen T, Hunik L, de Wijk E, Kloosterman M, van den Muijsenbergh M. Daklozen en corona. Factsheet 3. Impact corona; ervaringen van dakloze mensen. Nijmegen: Radboudumc, 2021a.
- Van Loenen T, Hunik L, de Wijk E, Kloosterman M, van den Muijsenbergh M. Daklozen en corona. Factsheet 4. Impact corona; ervaringen van zorg en opvangmedewerkers. Nijmegen: Radboudumc, 2021b.
- van Maurik IS, Bakker ED, van den Buuse S, Gillissen F, van de Beek M, Lemstra E, et al. Psychosocial effects of corona measures on patients with dementia, mild cognitive impairment and subjective cognitive decline. *Front Psychiatry*, 2020;11:585686.
- Van Schelven F, Verkaik R, Boeije H. Kwaliteit van leven van naasten van mensen met een verstandelijke beperking tijdens de coronacrisis. Utrecht: Nivel, Augustus 2020.
- VGN. Jongeren met een beperking na corona. Vereniging Gehandicaptenzorg Nederland, 2021.
- [www.113.nl](https://www.113.nl/actueel/cans-duiding-januari-geen-toename-suicides). Cans duiding januari: Geen toename in suicides. 2021a 21 januari 2021 [cited 24 augustus 2021]; Available from: <https://www.113.nl/actueel/cans-duiding-januari-geen-toename-suicides>
- [www.113.nl](https://www.113.nl/actueel/geen-toename-totaal-aantal-suicides-tm-mei-2021). Geen toename in totaal aantal suicides t/m mei 2021. 2021b 9 juni 2021 [cited 24 augustus 2021]; Available from: <https://www.113.nl/actueel/geen-toename-totaal-aantal-suicides-tm-mei-2021>
- Zantinge E, Harbers M, Hulshof T, Van der Borg W, Schrijvers C. Mentaal welbevinden en leefstijl tijdens de coronacrisis. Bilthoven: RIVM, 2022.
- Zijlmans J, Teela L, van Ewijk H, Klip H, van der Mheen, M., Ruisch HP, T. J. . Mental and social health of children and adolescents with pre-existing mental or somatic problems during the covid-19 pandemic lockdown. . *Frontiers in psychiatry*, 2021;12.
- Zwier D, Van de Werfhorst H, Bol T, Geven S. De overgang van de basisschool naar het voortgezet onderwijs tijdens de covid-19 pandemie: De ervaringen van leerlingen. Amsterdam: Amsterdam Centre for Inequality Studies; Universiteit van Amsterdam, Januari 2021.

Tabel 1 Resultaten algemene bevolking

Tabel 1 Samenvatting resultaten mentaal welbevinden algemene bevolking

Referentie	Vóór corona (2019)	1 ^e lockdown (mrt-april 2020)	Versoepeling maatregelen (mei-juli 2020)	Verdere aanscherping maatregelen (augustus-half december 2020)	2 ^e lockdown (half december 2020 – april 2021)	Versoepeling maatregelen (mei-oktober 2021)
Van der Velden et al., 2020 N=3.983	17% milde tot ernstige symptomen van angst en depressiviteit (mrt en nov) 20% weinig of geen emotionele sociale steun (mrt)	17% milde tot ernstige symptomen van angst en depressiviteit (mrt) 20% weinig of geen emotionele sociale steun (mrt)				
Van der Velden et al., 2021a N=4.084	16,8% matig tot hoge niveaus van angst- en depressiesymptomen (nov) 18,4% emotioneel eenzaam (okt) 1,7% sociaal eenzaam (okt) 4,1% sociaal en emotioneel eenzaam (okt) 75,8% weinig eenzame gevoelens (okt)	17,2% matig tot hoge niveaus van angst- en depressiesymptomen (mrt)	15,3% matig tot hoge niveaus van angst- en depressiesymptomen (juni) 24,8% emotioneel eenzaam (juni) 1,6% sociaal eenzaam (juni) 3,5% sociaal en emotioneel eenzaam (juni) 70,1% weinig eenzame gevoelens (juni).			

Referentie	Vóór corona (2019)	1 ^e lockdown (mrt-april 2020)	Versoepeling maatregelen (mei-juli 2020)	Verdere aanscherping maatregelen (augustus-half december 2020)	2 ^e lockdown (half december 2020 – april 2021)	Versoepeling maatregelen (mei-oktober 2021)
Lifelines Corona Research, 2021 N=30.000		<p>Rapportcijfer kwaliteit van leven 7,3 (april)</p> <p>Slaaproblemen 23% (mrt)</p> <p>Piekeren 17% (mrt)</p> <p>Gespannen 20% (mrt)</p> <p>Prikkelbaar 11,2% (mrt)</p> <p>Lusteloos 5,8% (mrt)</p>	<p>Rapportcijfer kwaliteit van leven 7,7 (juli)</p> <p>Slaaproblemen 16% (juli)</p> <p>Piekeren 8% (juli)</p> <p>Gespannen 11% (juli)</p> <p>Prikkelbaar 6,3% (juli)</p> <p>Lusteloos 3,2% (juli)</p>	<p>Rapportcijfer kwaliteit van leven 7,7 (aug), 7,3 (okt -nov)</p> <p>Slaaproblemen 20% (okt) -> 19% (nov)</p> <p>Piekeren 11% (okt) -> 9% (nov)</p> <p>Gespannen 15% (okt) -> 13% (nov)</p> <p>Prikkelbaar 8,6% (okt) - 7,7% (nov)</p> <p>Lusteloos 4,5%(okt) - 4,6% (nov)</p>	<p>Rapportcijfer kwaliteit van leven 6,9 (jan), 7,1 (mrt), 7,3 (apr)</p> <p>Slaaproblemen 20% (jan), 21% (mrt), 18% (apr)</p> <p>Piekeren 11% (jan), 11% (mrt), 9% (apr)</p> <p>Gespannen 14% (jan), 15% (mrt), 13% (apr)</p> <p>Prikkelbaar 8,9% (jan), 9,7% (mrt), 8,0% (apr)</p> <p>Lusteloos 5,9% (jan), 6,8% (mrt), 4,8% (apr)</p>	<p>Rapportcijfer kwaliteit van leven 7,6 (jun), 7,7 (okt)</p> <p>Slaaproblemen 21% (jun), 22% (okt)</p> <p>Piekeren 9% (mei-juni), 9% (okt)</p> <p>Gespannen 13% (mei), 12% (jun), 13% (okt)</p> <p>Prikkelbaar 8,4% (mei), 7,7% (jun), 7,5% (okt)</p> <p>Lusteloos 5,0% (mei), 4,4% (jun), 4,2% (okt)</p>

Referentie	Vóór corona (2019)	1 ^e lockdown (mrt-april 2020)	Versoepeling maatregelen (mei-juli 2020)	Verdere aanscherping maatregelen (augustus-half december 2020)	2 ^e lockdown (half december 2020 – april 2021)	Versoepeling maatregelen (mei-oktober 2021)
		Moeite met concentreren 7,0% (mrt) Somber 3,6% (mrt) Eenzaam/alleen voelen 3,6% (mrt)	Moeite met concentreren 4,3% (juli) Somber 2,4% (juli) Eenzaam/alleen voelen 2,2% (juli)	Moeite met concentreren 5,6% (okt) -> 5,3% (nov) Somber 3,3% (nov) Eenzaam/alleen voelen 3,3% (nov)	Moeite met concentreren 5,8% (jan), 6,6% (mrt), 5,5% (apr) Somber 3,9% (jan), 4,5% (mrt), 3,1% (apr) Eenzaam/alleen voelen 3,9% (jan), 4,2% (mrt), 3,1% (apr)	Moeite met concentreren 5,7% (mei), 5,6% (jun), 5,5% (okt) Somber 3,1% (mei), 2,6% (jun), 2,8% (okt) Eenzaam/alleen voelen 2,8% (mei), 2,4% (jun), 2,1% (okt)
RIVM GGD GHOR Nederland en 25 GGD'en, 2021 N voor vragen over mentaal welbevinden varieert per ronde: 19.675-12.732 respondenten		Rapportcijfer eigen leven 7,0 17-24 apr (zeer) goed ervaren gezondheid 84%	Rapportcijfer eigen leven 7,2 7-12 mei 7,3 27 mei - 1 jun 7,4 17-21 juni 7,6 8-12 juli (zeer) goed ervaren gezondheid 83% 7-12 mei	Rapportcijfer eigen leven 7,4 19-23 aug 7,3 30 sep - 4 okt 7,1 11-15 nov (zeer) goed ervaren gezondheid 83% 19-23 aug	Rapportcijfer eigen leven 7,1 30 dec - 3 jan 6,9 10-14 feb 6,9 24-28 mrt (zeer) goed ervaren gezondheid	Rapportcijfer eigen leven 7,1 5-9 mei 7,5 16-20 juni 7,5 28 juli - 1 aug 7,5 8-12 september 7,5 20-24 okt (zeer) goed ervaren gezondheid 82% 5-9 mei

Referentie	Vóór corona (2019)	1 ^e lockdown (mrt-april 2020)	Versoepeling maatregelen (mei-juli 2020)	Verdere aanscherping maatregelen (augustus-half december 2020)	2 ^e lockdown (half december 2020 – april 2021)	Versoepeling maatregelen (mei-oktober 2021)
		<p>psychisch gezond 86% 17-24 apr</p> <p>enigszins tm sterk eenzaam 69% 17-24 apr</p>	<p>83% 27 mei - 1 jun 83% 17-21 juni 84% 8-12 juli</p> <p>psychisch gezond 86% 7-12 mei 87% 27 mei – 1 jun 88% 17-21 juni 90% 8-12 juli</p> <p>enigszins tm sterk eenzaam 65% 7-12 mei 59% 27 mei - 1 jun 52% 17-21 juni 47% 8-12 juli</p>	<p>83% 30 sep - 4 okt 82% 11-15 nov</p> <p>psychisch gezond 88% 19-23 aug 86% 30 sep - 4 okt 85% 11-15 nov</p> <p>enigszins tm sterk eenzaam 48% 19-23 aug 52% 30 sep - 4 okt 60% 11-15 nov</p>	<p>82% 30 dec - 3 jan 82% 10-14 feb 82% 24-28 mrt</p> <p>psychisch gezond 85% 30 dec - 3 jan 83% 10-14 feb 83% 24-28 mrt</p> <p>enigszins tm sterk eenzaam 61% 30 dec - 3 jan 67% 10-14 feb 64% 24-28 mrt</p>	<p>83% 16-20 juni 83% 28 juli - 1 aug 82% 8-12 sept 82% 20-24 okt</p> <p>psychisch gezond 85% 5-9 mei 88% 16-20 juni 89% 28 juli - 1 aug 89% 8-12 september 89% 20-24 okt</p> <p>enigszins tm sterk eenzaam 59% 5-9 mei 47% 16-20 juni 45% 28 juli - 1 aug 42% 8-12 sept 39% 20-24 okt</p>

Referentie	Vóór corona (2019)	1 ^e lockdown (mrt-april 2020)	Versoepeling maatregelen (mei-juli 2020)	Verdere aanscherping maatregelen (augustus-half december 2020)	2 ^e lockdown (half december 2020 – april 2021)	Versoepeling maatregelen (mei-oktober 2021)
		<p>goede ervaren kwaliteit sociale contacten 64% 17-24 apr</p>	<p>goede ervaren kwaliteit sociale contacten 55% 7-12 mei 56% 27 mei - 1 jun 60% 17-21 juni 66% 8-12 juli</p> <p>mist het om vrienden/familie in het echt te zien 80% 7-12 mei 75% 27 mei - 1 jun 63% 17-21 juni 50% 8-12 juli</p>	<p>goede ervaren kwaliteit sociale contacten 61% 19-23 aug 57% 30 sep - 4 okt 55% 11-15 nov</p> <p>mist het om vrienden/familie in het echt te zien 54% 19-23 aug 62% 30 sep - 4 okt 71% 11-15 nov</p> <p>(heel) vaak angstig 5% 11-15 nov</p>	<p>goede ervaren kwaliteit sociale contacten 58% 30 dec - 3 jan 51% 10-14 feb 52% 24-28 mrt</p> <p>mist het om vrienden/familie in het echt te zien 72% 30 dec - 3 jan 80% 10-14 feb 78% 24-28 mrt</p> <p>(heel) vaak angstig 5% 30 dec - 3 jan 5% 10-14 feb 5% 24-28 mrt</p>	<p>goede ervaren kwaliteit sociale contacten 59% 5-9 mei 69% 16-20 juni 70% 28 juli - 1 aug 70% 8-12 sept 76% 20-24 okt</p> <p>mist het om vrienden/familie in het echt te zien 71% 5-9 mei 53% 16-20 juni 40% 28 juli - 1 aug 36% 8-12 sept 24% 20-24 okt</p> <p>(heel) vaak angstig 5% 5-9 mei 3% 16-20 juni 3% 28 juli - 1 aug 4% 8-12 sept 3% 20-24 okt</p>

Referentie	Vóór corona (2019)	1 ^e lockdown (mrt-april 2020)	Versoepeling maatregelen (mei-juli 2020)	Verdere aanscherping maatregelen (augustus-half december 2020)	2 ^e lockdown (half december 2020 – april 2021)	Versoepeling maatregelen (mei-oktober 2021)
				<p>(heel) vaak gestresst 15% 11-15 nov</p> <p>(heel) vaak problemen met slapen 17% 11-15 nov</p>	<p>(heel) vaak gestresst 13% 30 dec - 3 jan 15% 10-14 feb 15% 24-28 mrt</p> <p>(heel) vaak problemen met slapen 18% 30 dec - 3 jan 18% 10-14 feb 17% 24-28 mrt</p>	<p>(heel) vaak gestresst 12% 5-9 mei 10% 16-20 juni 9% 28 juli - 1 aug 9% 8-12 sept 9% 20-24 okt</p> <p>(heel) vaak problemen met slapen 16% 5-9 mei 15% 16-20 juni 15% 28 juli - 1 aug 15% 8-12 sept 15% 20-24 okt</p>
<p>De Klerk et al., 2020; Plaisier et al., 2020</p> <p>N=2000</p> <p>De Klerk et al., 2021</p> <p>N = 5000</p>	<p>Cijfer tevredenheid met het leven 7,3 (2019).</p> <p>19% matige of slechte ervaren gezondheid (2019)</p> <p>Psychisch welbevinden 17% laag psychisch welbevinden (2019).</p>		<p>Cijfer tevredenheid met het leven 7,2 (mei)</p> <p>Cijfer tevredenheid met het leven 7,3 (juli)</p> <p>19% matige of slechte ervaren gezondheid (juli)</p>	<p>Cijfer tevredenheid met het leven 7,2 (oktober)</p>		

Referentie	Vóór corona (2019)	1 ^e lockdown (mrt-april 2020)	Versoepeling maatregelen (mei-juli 2020)	Verdere aanscherping maatregelen (augustus-half december 2020)	2 ^e lockdown (half december 2020 – april 2021)	Versoepeling maatregelen (mei-oktober 2021)
	<p>Eenzaamheid 12% sterk eenzaam (2019). 29% matig eenzaam (2019). 21% emotioneel eenzaam (2019) +/- 33% sociaal eenzaam</p>		<p>Psychisch welbevinden 19% laag psychisch welbevinden (MHI-5) (juli)</p> <p>29% somberder dan voor de crisis (juli).</p> <p>24% maakte zich zorgen om zijn eigen gezondheid of die van een dierbare (juli)</p> <p>Eenzaamheid 15% sterk eenzaam (juli) 33% matig eenzaam (juli) 29% emotioneel eenzaam (juli)</p>	<p>Psychisch welbevinden (MHI-5) 18% laag psychisch welbevinden (oktober)</p> <p>17% laag psychisch welbevinden (november)</p> <p>46% somberder dan voor de crisis (oktober)</p> <p>72% is hoopvol om de crisis goed door te komen (oktober)</p>		

Referentie	Vóór corona (2019)	1 ^e lockdown (mrt-april 2020)	Versoepeling maatregelen (mei-juli 2020)	Verdere aanscherping maatregelen (augustus-half december 2020)	2 ^e lockdown (half december 2020 – april 2021)	Versoepeling maatregelen (mei-oktober 2021)
			+/- 33% sociaal eenzaam (juli)			
Du Long & Verhoeven, 2020 Du Long & Verhoeven, 2021a; Du Long & Verhoeven, 2021b N=2000		Rapportcijfer tevredenheid met het leven 7,1 (begin april) Psychische gezondheid 63% bezorgd (begin april) 37% rustig (begin april) 40% machteloos (begin april) 12% gefrustreerd (begin april) 21% gespannen/gestresst (begin april) 16% verdrietig (begin april) Eenzaamheid 10% (begin april) voelt zich meestal of vrijwel altijd eenzaam of alleen	Rapportcijfer tevredenheid met het leven 7,1 (half juni) Psychische gezondheid 37% bezorgd (half juni) 53% rustig (half juni) 20% machteloos (half juni) 14% gefrustreerd (half juni) 15% gespannen/gestresst (half juni) 7% verdrietig (half juni) Eenzaamheid 7% (half juni) voelt zich meestal of vrijwel altijd eenzaam of alleen	Rapportcijfer tevredenheid met het leven 7,1 (begin okt) Psychische gezondheid 49% bezorgd (begin okt) 41% bezorgd (eind nov/begin dec 2020) 37% rustig (begin okt) 42% rustig (eind nov/begin dec 2020) 29% machteloos (begin okt) 28% machteloos (eind nov/begin dec 2020) 22% gefrustreerd (begin okt) 20% gefrustreerd (eind nov/begin dec 2020)	Psychische gezondheid 38% bezorgd (medio feb 2021) 40% rustig (medio feb 2021) 32% machteloos (medio feb 2021) 27% gefrustreerd (medio feb 2021) 20% gespannen/gestresst (medio feb 2021) 14% verdrietig (medio feb 2021) Eenzaamheid 12% voelt zich meestal of vrijwel altijd eenzaam of	Psychische gezondheid 31% bezorgd (medio mei 2021) 49% rustig (medio mei 2021) 22% machteloos (medio mei 2021) 21% gefrustreerd (medio mei 2021) 16% gespannen/gestresst (medio mei 2021) 9% verdrietig (medio mei 2021) Psychische gezondheid 24% bezorgd (begin sept 2021)

Referentie	Vóór corona (2019)	1 ^e lockdown (mrt-april 2020)	Versoepeling maatregelen (mei-juli 2020)	Verdere aanscherping maatregelen (augustus-half december 2020)	2 ^e lockdown (half december 2020 – april 2021)	Versoepeling maatregelen (mei-oktober 2021)
				<p>15% gespannen/gestrest (begin okt)</p> <p>16% gespannen/gestrest (eind nov/begin dec 2020)</p> <p>11% verdrietig (begin okt)</p> <p>12% verdrietig (eind nov/begin dec 2020)</p> <p>Eenzaamheid</p> <p>8% voelt zich meestal of vrijwel altijd eenzaam of alleen (begin okt)</p> <p>9% voelt zich meestal of vrijwel altijd eenzaam of alleen (eind nov/begin dec 2020)</p> <p>16% voelt zich eenzamer dan 4</p>	<p>alleen (medio feb 2021)</p> <p>25% voelt zich eenzamer dan 4 maanden geleden (medio feb 2021)</p>	<p>55% rustig (begin sept 2021)</p> <p>14% machteloos (begin sept 2021)</p> <p>16% gefrustreerd (begin sept 2021)</p> <p>12% gespannen/gestrest (begin sept 2021)</p> <p>6% verdrietig (begin sept 2021)</p> <p>Eenzaamheid</p> <p>10% voelt zich meestal of vrijwel altijd eenzaam of alleen (medio mei 2021)</p> <p>8% voelt zich meestal of vrijwel altijd eenzaam of alleen (begin sept 2021)</p>

Referentie	Vóór corona (2019)	1 ^e lockdown (mrt-april 2020)	Versoepeling maatregelen (mei-juli 2020)	Verdere aanscherping maatregelen (augustus-half december 2020)	2 ^e lockdown (half december 2020 – april 2021)	Versoepeling maatregelen (mei-oktober 2021)
				maanden geleden (eind nov/begin dec 2020)		14% voelt zich eenzamer dan 4 maanden geleden (medio mei 2021) 9% voelt zich eenzamer dan 4 maanden geleden (begin sept 2021)
Sociaal Planbureau Groningen, 2021 N= 3500		Psychische gezondheid: 25% voelde zich vaker somber dan normaal (april). Eenzaamheid: 23% voelde zich vaker eenzaam dan normaal (april) Sociale contacten: 71% sprak veel minder mensen dan voorheen (april). 59% gaf aan dat het sociale leven in de eigen buurt vrijwel stil ligt (april).		Eenzaamheid: 20% voelt zich door 'corona' vaker eenzaam (nov). Sociale contacten: 81% ervaart belangrijke negatieve gevolgen voor sociale leven en contacten (nov)		

Referentie	Vóór corona (2019)	1 ^e lockdown (mrt-april 2020)	Versoepeling maatregelen (mei-juli 2020)	Verdere aanscherping maatregelen (augustus-half december 2020)	2 ^e lockdown (half december 2020 – april 2021)	Versoepeling maatregelen (mei-oktober 2021)
		Angst voor besmetting: 48% is bang om besmet te raken met het coronavirus (april) 44% is bang om anderen te besmetten (april)		Angst voor besmetting: 37% is bang om besmet te raken met het coronavirus (nov) 38% is bang om anderen te besmetten (nov)		
Engbersen et al., 2021 N=20.000 - 24.000 variërend per ronde (landelijke steekproef)		Psychische gezondheid (april): 24% is vaker angstig door corona 26% is vaker gestresst door corona 24% is vaker nerveus 26% is vaker licht geraakt 30% vindt het moeilijker zich te ontspannen 26% heeft het gevoel niets te hebben om naar uit te kijken	Psychische gezondheid (juli): 16% is vaker angstig door corona 22% is vaker gestresst door corona 18% is vaker nerveus 25% is vaker licht geraakt 23% vindt het moeilijker zich te ontspannen 26% heeft het gevoel niets te hebben om naar uit te kijken	Psychische gezondheid (nov): 22% is vaker angstig door corona 30% is vaker gestresst door corona 24% is vaker nerveus 31% is vaker licht geraakt 31% vindt het moeilijker zich te ontspannen 38% heeft het gevoel niets te hebben om naar uit te kijken	Psychische gezondheid (mrt '21): 21% is vaker angstig door corona 32% is vaker gestresst door corona 25% is vaker nerveus 37% is vaker licht geraakt 36% vindt het moeilijker zich te ontspannen 47% heeft het gevoel niets te hebben om naar uit te kijken Dreiging corona (mrt '21):	Psychische gezondheid (sept '21): 14% is vaker angstig door corona 23% is vaker gestresst door corona 16% is vaker nerveus 27% is vaker licht geraakt 23% vindt het moeilijker zich te ontspannen 25% heeft het gevoel niets te hebben om naar uit te kijken Dreiging corona (sept '21):

Referentie	Vóór corona (2019)	1 ^e lockdown (mrt-april 2020)	Versoepeling maatregelen (mei-juli 2020)	Verdere aanscherping maatregelen (augustus-half december 2020)	2 ^e lockdown (half december 2020 – april 2021)	Versoepeling maatregelen (mei-oktober 2021)
		Dreiging corona (april): 34% ziet coronavirus als bedreiging voor zichzelf 36% ziet coronavirus als bedreiging voor vrienden 61% ziet coronavirus als bedreiging voor familie	Dreiging corona (juli): 25% ziet coronavirus als bedreiging voor zichzelf 24% ziet coronavirus als bedreiging voor vrienden 44% ziet coronavirus als bedreiging voor familie	Dreiging corona (nov): 32% ziet coronavirus als bedreiging voor zichzelf 33% ziet coronavirus als bedreiging voor vrienden 54% ziet coronavirus als bedreiging voor familie	27% ziet coronavirus als bedreiging voor zichzelf 27% ziet coronavirus als bedreiging voor vrienden 47% ziet coronavirus als bedreiging voor familie	18% ziet coronavirus als bedreiging voor zichzelf 19% ziet coronavirus als bedreiging voor vrienden 33% ziet coronavirus als bedreiging voor familie
Van Lindert et al., 2020 N= 1 ^e meting: 4.515 2 ^e meting: 4.397 3 ^e meting: 3.418 4 ^e meting: 3.288 5 ^e meting: 3.113 6 ^e meting: 3.376		Bedreiging coronavirus (Gelderlanders, medio april) Voor eigen gezondheid: vier op de tien Voor vrienden: vier op de tien Voor familie: ± 60% Mentale gezondheid (Gelderlanders, medio april): Vaker eenzaam: drie op de tien (eind april)	Bedreiging coronavirus (Gelderlanders, medio juni) Voor eigen gezondheid: twee op de tien Voor vrienden: twee op de tien Voor familie: een derde Mentale gezondheid (Gelderlanders, eind juni):	Bedreiging coronavirus (Gelderlanders, begin december) Voor eigen gezondheid: Een kwart Voor vrienden: drie op de tien Voor familie: ± 45% Mentale gezondheid (Gelderlanders, begin dec):		

Referentie	Vóór corona (2019)	1 ^e lockdown (mrt-april 2020)	Versoepeling maatregelen (mei-juli 2020)	Verdere aanscherping maatregelen (augustus-half december 2020)	2 ^e lockdown (half december 2020 – april 2021)	Versoepeling maatregelen (mei-oktober 2021)
7 ^e meting: 2.998 8 ^e meting: 3.069		Vaker geïrriteerd: drie op de tien Niets om naar uit te kijken: drie op de tien Vaker gestrest: een derde	Vaker eenzaam: een kwart Vaker geïrriteerd: een kwart Niets om naar uit te kijken: een kwart Vaker gestrest: een zesde	Vaker eenzaam: bijna drie op de tien Vaker geïrriteerd: drie op de tien Niets om naar uit te kijken: vier op de tien Vaker gestrest: bijna drie op de tien		
Lodder et al., 2020 N= 2009 (deelnemers LISS-panel)	Eenzaamheid: Gemiddeld 1.31 op schaal van 3 (okt)	Eenzaamheid: Gemiddeld 1.36 op schaal van 3 (mei) Ongeveer helft ervaart geen verschil in hoeveelheid en kwaliteit van sociaal contact t.o.v. vóór corona				
Den Ridder et al., 2020 N = 1.294 (LISS-panel)		Een ruime meerderheid (62%) maakte zich in april (tamelijk of heel) veel zorgen over het coronavirus. De zorgen gingen vooral over gezondheid (van kwetsbare groepen) en economie	In juli zagen we ongeveer hetzelfde als in april (geen % bekend) De zorgen hadden nog steeds vooral betrekking op de gezondheid en economie in het	In oktober maakte 56% zich zorgen over het coronavirus. Wel zijn de zorgen over gezondheid en economie weer prominenter aanwezig dan in de zomer. Bij		

Referentie	Vóór corona (2019)	1 ^e lockdown (mrt-april 2020)	Versoepeling maatregelen (mei-juli 2020)	Verdere aanscherping maatregelen (augustus-half december 2020)	2 ^e lockdown (half december 2020 – april 2021)	Versoepeling maatregelen (mei-oktober 2021)
		(recessie en werkloosheid), slechts weinig zorgen gingen over de eigen gezondheid of eigen financiën	algemeen. Er kwamen daarnaast ook zorgen op over een tweede golf en over gebrekkige naleving van de coronamaatregelen door anderen.	gezondheidszorgen valt op dat mensen zich nu ook iets vaker zorgen maken over dat ze zelf besmet raken 87% geeft een voldoende voor de eigen gezondheid. 46% van de mensen voelt zich somberder dan voor de crisis In oktober zegt 21% het gevoel te hebben dat ze weinig grip hebben op hun eigen toekomst, 52% zegt wel grip te hebben. Dit is sinds april onveranderd en ook niet anders dan voor de coronacrisis.		
Van der Velden et al., 2021b N=4.064	November-December 2019 Prevalentie: 17% heeft matige tot ernstige angst- en depressie gevoelens			November-December 2020 Prevalentie: 17% heeft matige tot ernstige angst-		

Referentie	Vóór corona (2019)	1 ^e lockdown (mrt-april 2020)	Versoepeling maatregelen (mei-juli 2020)	Verdere aanscherping maatregelen (augustus-half december 2020)	2 ^e lockdown (half december 2020 – april 2021)	Versoepeling maatregelen (mei-oktober 2021)
	<p>6,5% heeft ernstige angst- en depressiegevoelens 21% heeft slaapproblemen 32% heeft last van vermoeidheid 4,6% gebruikt medicijnen voor angst en/of depressie 5,0% gebruikt medicijnen voor slaapproblemen 8,5% maakte gebruik van psychische hulp</p> <p>Incidentie: 9% matig tot ernstige angst- en depressie gevoelens 3,7% ernstige angst- en depressiegevoelens 4% slaapproblemen 4% vermoeidheid</p>			<p>en depressie gevoelens 6,3% heeft ernstige angst- en depressiegevoelens 21% heeft slaapproblemen 31% heeft last van vermoeidheid 4,8% gebruikt medicijnen voor angst en/of depressie 5,1% gebruikt medicijnen voor slaapproblemen 7,8% maakte gebruik van psychische hulp</p> <p>Incidentie: 8% matig tot ernstige angst- en depressie gevoelens 3,3% ernstige angst- en depressiegevoelens 3% slaapproblemen 3% vermoeidheid</p>		

Referentie	Vóór corona (2019)	1 ^e lockdown (mrt-april 2020)	Versoepeling maatregelen (mei-juli 2020)	Verdere aanscherping maatregelen (augustus-half december 2020)	2 ^e lockdown (half december 2020 – april 2021)	Versoepeling maatregelen (mei-oktober 2021)
CBS, 2021a; CBS, 2021c; CBS, 2021d Gezondheidsenquête N=9.500 Voorlopige cijfers	Psychisch ongezond (%): 2019 kwartaal 1 11,8 Kwartaal 2 11,7 Kwartaal 3 11,1 Kwartaal 4 12,0 2020 Kwartaal 1 12,0	Psychisch ongezond: Kwartaal 2: 11,8%	Psychisch ongezond: Kwartaal 3: 11,3%	Psychisch ongezond: Kwartaal 4: 12,5%	Psychisch ongezond: Kwartaal 1: 15,2%	Psychisch ongezond: Kwartaal 2: 15,5 Kwartaal 3: 14,3
CBS, 2021c Gezondheidsenquête N=9.500 Voorlopige cijfers	Ervaren gezondheid goed of zeer goed (%) 2019 Kwartaal 1 78,5 Kwartaal 2 77,8 Kwartaal 3 79,7 Kwartaal 4 78,0 2020 Kwartaal 1 80,0	Ervaren gezondheid goed of zeer goed (%) Kwartaal 2: 81,7 Ervaren gezondheid goed of zeer goed	Ervaren gezondheid goed of zeer goed (%) Kwartaal 3: 83,4	Ervaren gezondheid goed of zeer goed (%) Kwartaal 4: 80,7	Ervaren gezondheid goed of zeer goed (%) Kwartaal 1: 82,2	Ervaren gezondheid goed of zeer goed (%) Kwartaal 2: 79,8 Kwartaal 3: 81,0
Gijzen et al., 2020 N=1519 volwassenen (18 jaar en ouder)			Mentale gezondheid vergeleken met periode vóór de crisis: 80% hetzelfde 6% minder goed			

Referentie	Vóór corona (2019)	1 ^e lockdown (mrt-april 2020)	Versoepeling maatregelen (mei-juli 2020)	Verdere aanscherping maatregelen (augustus-half december 2020)	2 ^e lockdown (half december 2020 – april 2021)	Versoepeling maatregelen (mei-oktober 2021)
			15% beter Positieve gevolgen ervaren van coronacrisis ('positief welbevinden') 58% Suicidale gedachten: 10%			
CBS, 2021e Sociale samenhang en welzijn N= 7.836 (18 jaar en ouder)	Tevreden met het leven 2020 Kwartaal 1: 86,3%	Tevreden met het leven 2020 Kwartaal 2: 85,2%	Tevreden met het leven 2020 Kwartaal 3: 84,0%	Tevreden met het leven 2020 Kwartaal 4: 83,7%	Tevreden met het leven 2021 Kwartaal 1: 80,6	Tevreden met het leven 2021 Kwartaal 2: 83,8
Kanne & Driessen, 2020 N = 2000		Eenzamer dan voor de crisis 24% (april)	Eenzamer dan voor de crisis 31% (mei) 34% (juni)	Eenzamer dan voor de crisis 37% (nov)		
Van Lindert et al., 2021 N = 3258 Gelderlanders	feb '20 Gemiddelde geluksscore 7,4		jun '20 Gemiddelde geluksscore 7,6 jun '20	okt '20 Gemiddelde geluksscore 7,4 okt '20	april '21 Gemiddelde geluksscore 7,5 april '21	

Referentie	Vóór corona (2019)	1 ^e lockdown (mrt-april 2020)	Versoepeling maatregelen (mei-juli 2020)	Verdere aanscherping maatregelen (augustus-half december 2020)	2 ^e lockdown (half december 2020 – april 2021)	Versoepeling maatregelen (mei-oktober 2021)
			<ul style="list-style-type: none"> • Tevredenheid over sociale leven 75% • Tevreden over psychische gezondheid 77% • Tevreden over lichamelijke gezondheid 63% 	<ul style="list-style-type: none"> • Tevredenheid over sociale leven 69% • Tevreden over psychische gezondheid 71% • Tevreden over lichamelijke gezondheid 59% 	<ul style="list-style-type: none"> • Tevredenheid over sociale leven 65% • Tevreden over psychische gezondheid 71% • Tevreden over lichamelijke gezondheid 60% 	

Bijlage 2 Tabellen 2.1 t/m 2.12 Resultaten specifieke doelgroepen**Tabel 2.1 Samenvatting mentaal welbevinden jongeren en jongvolwassenen**

Referentie	Vóór corona (2019)	1 ^e lockdown (mrt-april 2020)	Versoepeling maatregelen (mei-juli 2020)	Verdere aanscherping maatregelen (augustus-half december 2020)	2 ^e lockdown (half december 2020 – april 2021)	Versoepeling maatregelen (mei-oktober 2021)
Jongeren en jongvolwassenen						
De Klerk et al., 2020 N=2000 (totaal 16 jaar en ouder)	33% 16-tot 24-jarigen emotioneel eenzaam (2019)		27% 16-tot 24-jarigen emotioneel eenzaam (juli). % sterk en matig eenzame 16-tot 24-jarigen (juli) gedaald tov 2019	Tussen juli en oktober 2020 was de daling in tevredenheid met het leven het grootst onder 16- tot 24-jarigen en 35- tot 44-jarigen, terwijl deze onder 65-plussers stabiel bleef.		
Du Long & Verhoeven, 2020 N= ±2000 per meting (totaal 18 jaar en ouder)				De groep 18-29-jarigen die zich meestal eenzaam voelt, is groter geworden ten opzichte van de vorige meting in juni en is ook groter dan gemiddeld (13% tegenover 7% gemiddeld) (okt). Vooral 18-29-jarigen (26%) geven vaker aan zich eenzamer te		

Referentie	Vóór corona (2019)	1 ^e lockdown (mrt-april 2020)	Versoepeling maatregelen (mei-juli 2020)	Verdere aanscherping maatregelen (augustus-half december 2020)	2 ^e lockdown (half december 2020 – april 2021)	Versoepeling maatregelen (mei-oktober 2021)
				voelen dan vóór de zomer en dit % is hoger dan gemiddeld (18%) (okt)		
Sociaal Planbureau Groningen, 2021 April: N= 3.733 (totaal 18 jaar en ouder) November: N=3.417 (totaal 18 jaar en ouder)	Psychische klachten: 36% 18 t/m 34-jarigen beperkt in dagelijkse activiteiten door psychische klachten/pers problemen (2019)	Eenzaamheid: 35% 18 t/m 34-jarigen voelt zich vaker eenzaam (april)		Eenzaamheid: 32% 18 t/m 34-jarigen voelt zich vaker eenzaam (nov) Psychische klachten: 44% 18 t/m 34-jarigen beperk in dagelijkse activiteiten door psychische klachten/pers problemen (nov)		
Luijten et al., 2020 N = 844 8-18-jarigen tijdens corona	Dec 2017-juli 2018 8,6% sterke angst 6,1% slaapproblemen	10 april – 5 mei 16,7% sterke angst 11,5% slaapproblemen				

Referentie	Vóór corona (2019)	1 ^e lockdown (mrt-april 2020)	Versoepeling maatregelen (mei-juli 2020)	Verdere aanscherping maatregelen (augustus-half december 2020)	2 ^e lockdown (half december 2020 – april 2021)	Versoepeling maatregelen (mei-oktober 2021)
<i>N= 2401 8-18-jarigen vóór corona</i>	8,2% depressieve symptomen 5,5% boosheid 4,6% slechte globale gezondheid	7,1% depressieve symptomen 3,7% boosheid 1,7% slechte globale gezondheid				
Den Ridder et al., 2020; Ter Berg & Schothorst, 2020 N = 14 jongeren tussen 18-25 jaar (betreft kwalitatief onderzoek)				Jongeren (18-25 jaar) maken zich geen zorgen over de eigen gezondheid, maar wel dat ze anderen (ouders) kunnen besmetten. Jongeren (18-25 jaar) ervaren minder motivatie voor studie door online onderwijs. Het sociale leven van jongeren (18-25 jaar) is enorm ingeperkt. Dit heeft invloed op hun stemming, omdat ze het face-to-face contact missen.		

Referentie	Vóór corona (2019)	1 ^e lockdown (mrt-april 2020)	Versoepeling maatregelen (mei-juli 2020)	Verdere aanscherping maatregelen (augustus-half december 2020)	2 ^e lockdown (half december 2020 – april 2021)	Versoepeling maatregelen (mei-oktober 2021)
Kester, 2020 <i>N=25.000 (totaal)</i>		In april had 31% van de jongeren tot 35 jaar stress, kampte 19% met vermoeidheidsklachten en was 26% eenzaam.		Jongeren tot 35 jaar lijden mentaal onder de crisis: 74% zegt tot nu toe last te hebben (gehad) van mentale klachten. Meest voorkomende klachten onder jongeren zijn stress (40%), eenzaamheid (38%) en aanhoudende vermoeidheid (36%).		
RIVM GGD GHOR Nederland en 25 GGD'en, 2021 Jongeren 16-24 jaar N voor vragen over mentaal welbevinden varieert per ronde: 130-457 respondenten (16-24 jaar)		Rapportcijfer eigen leven 6,6 17-24 apr (zeer) goed ervaren gezondheid 89% 17-24 apr	Rapportcijfer eigen leven 6,6 7-12 mei 6,7 27 mei - 1 jun 6,9 17-21 juni 7,3 8-12 juli (zeer) goed ervaren gezondheid 87% 7-12 mei 89% 27 mei - 1 jun 87% 17-21 juni 91% 8-12 juli	Rapportcijfer eigen leven 6,8 19-23 aug 6,7 30 sep - 4 okt 6,3 11-15 nov (zeer) goed ervaren gezondheid 87% 19-23 aug 85% 30 sep - 4 okt 86% 11-15 nov	Rapportcijfer eigen leven 6,4 30 dec - 3 jan 5,9 10-14 feb 5,9 24-28 mrt (zeer) goed ervaren gezondheid 88% 30 dec - 3 jan 86% 10-14 feb 87% 24-28 mrt	Rapportcijfer eigen leven 6,5 5-9 mei 6,9 16-20 juni 7,0 28 juli - 1 aug 7,0 8-12 sept 7,1 20-24 okt (zeer) goed ervaren gezondheid 86% 5-9 mei 87% 16-20 juni 86% 28 juli - 1 aug 86% 8-12 sept 88% 20-24 okt

Referentie	Vóór corona (2019)	1 ^e lockdown (mrt-april 2020)	Versoepeling maatregelen (mei-juli 2020)	Verdere aanscherping maatregelen (augustus-half december 2020)	2 ^e lockdown (half december 2020 – april 2021)	Versoepeling maatregelen (mei-oktober 2021)
		<p>psychisch gezond 73% 17-24 apr</p> <p>enigszins t/m sterk eenzaam 73% 17-24 apr</p> <p>goede ervaren kwaliteit sociale contacten 56% 17-24 apr</p>	<p>Psychisch gezond</p> <p>68% 7-12 mei 67% 27 mei - 1 jun 68% 17-21 juni 81% 8-12 juli</p> <p>enigszins t/m sterk eenzaam</p> <p>75% 7-12 mei 68% 27 mei - 1 jun 64% 17-21 juni 54% 8-12 juli</p> <p>goede ervaren kwaliteit sociale contacten</p> <p>50% 7-12 mei 51% 27 mei - 1 jun 55% 17-21 juni 63% 8-12 juli</p>	<p>psychisch gezond</p> <p>68% 19-23 aug 63% 30 sep - 4 okt 54% 11-15 nov</p> <p>enigszins t/m sterk eenzaam</p> <p>64% 19-23 aug 68% 30 sep - 4 okt 76% 11-15 nov</p> <p>goede ervaren kwaliteit sociale contacten</p> <p>53% 19-23 aug 45% 30 sep - 4 okt 39% 11-15 nov</p>	<p>psychisch gezond</p> <p>62% 30 dec - 3 jan 49% 10-14 feb 54% 24-28 mrt</p> <p>enigszins t/m sterk eenzaam</p> <p>77% 30 dec - 3 jan 80% 10-14 feb 81% 24-28 mrt</p> <p>goede ervaren kwaliteit sociale contacten</p> <p>44% 30 dec - 3 jan 31% 10-14 feb 38% 24-28 mrt</p>	<p>psychisch gezond</p> <p>62% 5-9 mei 68% 16-20 juni 74% 28 juli - 1 aug 71% 8-12 sept 74% 20-24 okt</p> <p>enigszins t/m sterk eenzaam</p> <p>76% 5-9 mei 61% 16-20 juni 59% 28 juli - 1 aug 52% 8-12 sept 47% 20-24 okt</p> <p>goede ervaren kwaliteit sociale contacten</p> <p>47% 5-9 mei 61% 16-20 juni 60% 28 juli - 1 aug 59% 8-12 sept 73% 20-24 okt</p>

Referentie	Vóór corona (2019)	1 ^e lockdown (mrt-april 2020)	Versoepeling maatregelen (mei-juli 2020)	Verdere aanscherping maatregelen (augustus-half december 2020)	2 ^e lockdown (half december 2020 – april 2021)	Versoepeling maatregelen (mei-oktober 2021)
			mist het om vrienden/familie in het echt te zien 90% 7-12 mei 84% 27 mei - 1 jun 74% 17-21 juni 62% 8-12 juli	mist het om vrienden/familie in het echt te zien 72% 19-23 aug 73% 30 sep - 4 okt 843% 11-15 nov (heel) vaak angstig 18% 11-15 nov (heel) vaak gestresst 50% 11-15 nov	mist het om vrienden/familie in het echt te zien 84% 30 dec - 3 jan 90% 10-14 feb 89% 24-28 mrt (heel) vaak angstig 18% 30 dec - 3 jan 21% 10-14 feb 20% 24-28 mrt (heel) vaak gestresst 40% 30 dec - 3 jan 50% 10-14 feb 54% 24-28 mrt	mist het om vrienden/familie in het echt te zien 84% 5-9 mei 72% 16-20 juni 61% 28 juli - 1 aug 56% 8-12 sept 36% 20-24 okt (heel) vaak angstig 15% 5-9 mei 14% 16-20 juni 12% 28 juli - 1 aug 16% 8-12 sept 12% 20-24 okt (heel) vaak gestresst 43% 5-9 mei 41% 16-20 juni 35% 28 juli - 1 aug 31% 8-12 sept 33% 20-24 okt

Referentie	Vóór corona (2019)	1 ^e lockdown (mrt-april 2020)	Versoepeling maatregelen (mei-juli 2020)	Verdere aanscherping maatregelen (augustus-half december 2020)	2 ^e lockdown (half december 2020 – april 2021)	Versoepeling maatregelen (mei-oktober 2021)
				(heel) vaak problemen met slapen 28% 11-15 nov	(heel) vaak problemen met slapen 32% 30 dec - 3 jan 36% 10-14 feb 35% 24-28 mrt	(heel) vaak problemen met slapen 26% 5-9 mei 28% 16-20 juni 26% 28 juli - 1 aug 18% 8-12 sept 24% 20-24 okt
CBS, 2021a CBS, 2021b; CBS, 2021d Gezondheidsenquête N=9.500 Voorlopige cijfers	Psychisch ongezond 2019 Kwartaal 1: 10,2% 12-18 jaar 12,6% 18-25 jaar Kwartaal 2: 6,7% 12-18 jaar 15,3% 18-25 jaar Kwartaal 3: 5,2% 12-18 jaar 11,9% 18-25 jaar Kwartaal 4: 10,4% 12-18 jaar 11,2% 18-25 jaar 2020 Kwartaal 1: 6,1% 12-18 jaar 11,6% 18-25 jaar	Psychisch ongezond Kwartaal 2: 8,4% 12-18 jaar 15,4% 18-25 jaar	Psychisch ongezond Kwartaal 3: 3,8% 12-18 jaar 15,3% 18-25 jaar	Psychisch ongezond Kwartaal 4: 10,3% 12-18 jaar 12,9% 18-25 jaar	Psychisch ongezond Kwartaal 1: 13,2% 12-18 jaar 26,6% 18-25 jaar	Psychisch ongezond Kwartaal 2: 13,3% 12-18 jaar 23,8% 18-25 jaar

Referentie	Vóór corona (2019)	1^e lockdown (mrt-april 2020)	Versoepeling maatregelen (mei-juli 2020)	Verdere aanscherping maatregelen (augustus-half december 2020)	2^e lockdown (half december 2020 – april 2021)	Versoepeling maatregelen (mei-oktober 2021)
Kanne & Driessen, 2020 N=2.000 panelleden van 18 jaar en ouder		49% jongeren (18-24 jaar) is eenzamer dan voor de crisis (april)	55% jongeren (18-24 jaar) is eenzamer dan voor de crisis (mei)	69% jongeren (18-24 jaar) is eenzamer dan voor de crisis (nov)		
Van der Velden et al., 2021b N= 4.064 panelleden van 18 jaar of ouder	November-december 2019: Onder 18-34-jarigen had: 20,7% angst symptomen 14,8% slaapproblemen 2,9% gebruikte medicijnen voor angst en depressie			November- december 2020: Onder 18-34-jarigen had: 22,3% angst symptomen 14,6% slaapproblemen 3,4% gebruikte medicijnen voor angst en depressie		

Referentie	Vóór corona (2019)	1 ^e lockdown (mrt-april 2020)	Versoepeling maatregelen (mei-juli 2020)	Verdere aanscherping maatregelen (augustus-half december 2020)	2 ^e lockdown (half december 2020 – april 2021)	Versoepeling maatregelen (mei-oktober 2021)
Zwier et al., 2021 N=583 jongeren die tijdens de COVID-19 pandemie overgingen van de basisschool naar het voorgezet onderwijs	Begin 2020: Eenzaamheidscore iets boven de 1,2 op een schaal van 1 tot 4.	Ruim 20% zag hun vrienden nooit of minder dan een keer per maand in het echt, 50% zag ze wekelijks tot dagelijks. Meer dan 60% videobelde wekelijks tot dagelijks. Meer dan 90% gebruikte wekelijks tot dagelijks chatt en whatsapp. Schoolsluiting: Eenzaamheidscore rond de 1,2 op een schaal van 1 tot 4 (eind 2020 retrospectief gerapporteerd).		Eind 2020: Eenzaamheidscore iets onder de 1,2 op een schaal van 1 tot 4.		
GGD Noord- en Oost-Gelderland, 2021b N= 7209 jongeren 12-18 jaar	Najaar 2019: 87% voelt zich (zeer) gelukkig		18-29 mei 2020: 92% geeft leven een voldoende Rapportcijfer eigen leven: 7,3		8-19 maart 2021: 82% geeft leven een voldoende Rapportcijfer eigen leven: 6,6 53% voelt zich (zeer) gelukkig	

Referentie	Vóór corona (2019)	1 ^e lockdown (mrt-april 2020)	Versoepeling maatregelen (mei-juli 2020)	Verdere aanscherping maatregelen (augustus-half december 2020)	2 ^e lockdown (half december 2020 – april 2021)	Versoepeling maatregelen (mei-oktober 2021)
			<p>31% slaapt minder goed dan voor de coronacrisis</p> <p>72% heeft last van de coronacrisis</p>		<p>26% maakt zich (zeer) vaak zorgen</p> <p>7% is (zeer) vaak bang te</p> <p>36% ervaart (zeer) vaak stress</p> <p>22% voelt zich onzeker</p> <p>Ong. 20% voelt zich (zeer) vaak eenzaam.</p> <p>35% heeft (bijna) nooit iets om naar uit te kijken</p> <p>28% heeft niet goed geslapen in de 4 weken voorafgaand aan het onderzoek</p> <p>86% heeft last van de coronacrisis.</p>	
<p>GGD Noord- en Oost-Gelderland, 2020c</p> <p>N= 4071 jongeren 12-18 jaar</p>			<p>18- 29 mei 2020 Rapportcijfer eigen leven = 7,3</p> <p>In vergelijking met voor de coronacrisis: 58% heeft minder om naar uit te kijken</p> <p>27% voelt zich vaker gestrest</p>			

Referentie	Vóór corona (2019)	1 ^e lockdown (mrt-april 2020)	Versoepeling maatregelen (mei-juli 2020)	Verdere aanscherping maatregelen (augustus-half december 2020)	2 ^e lockdown (half december 2020 – april 2021)	Versoepeling maatregelen (mei-oktober 2021)
			<p>22% voelt zich vaker eenzaam 6% is vaker bang 31% slaapt slechter, 23% slaapt beter</p> <p>Het meest missen jongeren afspreken met vrienden (78%), uitjes (69%), sportclub, vereniging, of school (38%), naar school gaan (36%) en afspreken met familie (36%).</p>			
<p>GGD Noord- en Oost-Gelderland, 2020a; GGD Noord- en Oost-Gelderland, 2020b; GGD Noord- en Oost-Gelderland, 2021a</p> <p>Jongvolwassenen van 18-27 jaar, N=3.553 bij de hele populatie</p>		<p>April '20: 23% psychisch ongezond (MHI-5)</p> <p>Maart '20: 42% voelt zich gestrest</p> <p>Maart '20: 26% voelt zich eenzaam</p>	<p>Juni '20 23% psychisch ongezond (MHI-5)</p> <p>Juni '20: 40% voelt zich gestrest</p> <p>Juni '20: 35% voelt zich eenzaam</p>	<p>Sept '20 35% psychisch ongezond (MHI-5) Nov '20: 42% psychisch ongezond</p> <p>Sept '20 : 28% slaapt slechter t.o.v. vóór corona Nov '20: 28% slaapt slechter t.o.v. vóór corona</p>	<p>Feb '21: 44% psychisch ongezond</p> <p>Feb '21: 39% slaapt slechter t.o.v. vóór corona</p> <p>Feb '21 46% voelt zich eenzaam</p>	

Referentie	Vóór corona (2019)	1 ^e lockdown (mrt-april 2020)	Versoepeling maatregelen (mei-juli 2020)	Verdere aanscherping maatregelen (augustus-half december 2020)	2 ^e lockdown (half december 2020 – april 2021)	Versoepeling maatregelen (mei-oktober 2021)
		<p>April '20: 31% voelt zich eenzaam</p> <p>Door coronacrisis bezorgd over: Werk: 11% (maart) en 21% (april) Inkomen: 17% (maart) en 31% (april) Toekomst: 55% (maart) en 59% (april)</p>	<p>Door coronacrisis bezorgd over: Werk: 26% (juni) Inkomen: 31% (juni) Toekomst: 66% (juni)</p>	<p>Sept '20: 47% voelt zich gestrest</p> <p>Sept '20: 30% voelt zich eenzaam Nov '20: 38% voelt zich eenzaam</p> <p>Door coronacrisis bezorgd over: Werk: 15% (sept) Inkomen: 23% (sept) Toekomst: 67% (sept)</p>		
<i>De Kindertelefoon, 2020; De Kindertelefoon, 2021</i>	Aantal gesprekken per dag over: Depressie: 13	<p>Emotionele problemen op 4^e plek van meest voorkomende gespreksonderwerpen</p> <p>Aantal gesprekken per dag over: Zelfdoding: 16 Eenzaamheid: 6 Depressie: 14</p> <p>Half april: toename van 20% van gesprekken die gaan over mentale</p>			<p>Emotionele problemen op 2^e plek van meest voorkomende gespreksonderwerpen</p> <p>Aantal gesprekken per dag over: Zelfdoding: 21 (+31%) Eenzaamheid: 8 (+31%) Depressie: 16 (+16%)</p> <p>Toename van 21% van aantal</p>	

Referentie	Vóór corona (2019)	1 ^e lockdown (mrt-april 2020)	Versoepeling maatregelen (mei-juli 2020)	Verdere aanscherping maatregelen (augustus-half december 2020)	2 ^e lockdown (half december 2020 – april 2021)	Versoepeling maatregelen (mei-oktober 2021)
		problemen, zoals angsten en nachtmerries, zelfdoding, automutilatie en eetstoornis.			gesprekken over emotionele problemen t.o.v. 1 ^e lockdown.	
Achterberg, 2021 N=151 kinderen van 10-13 jaar		<p>Daling in externaliserend gedrag (hyperactiviteit, gedragsproblemen) vergeleken met 2017 en 2018; geen verschil met 2016 en 2019.</p> <p>Geen verschil in internaliserend gedrag (problemen met leeftijdsgenoten, emotionele problemen) vergeleken met 2016, 2017, 2018 en 2019.</p> <p>21% van de kinderen heeft in de afgelopen 2</p>				

Referentie	Vóór corona (2019)	1 ^e lockdown (mrt-april 2020)	Versoepeling maatregelen (mei-juli 2020)	Verdere aanscherping maatregelen (augustus-half december 2020)	2 ^e lockdown (half december 2020 – april 2021)	Versoepeling maatregelen (mei-oktober 2021)
		weken stress ervaren.				
Studenten in MBO, HBO en WO						
De Klerk et al., 2021 N= 5000	2019 één op de vier studenten is psychisch ongezond (MHI-5)			November: één op de drie studenten is psychisch ongezond (MHI-5)		
Geels et al., 2021 2 enquêtes onder studenten: 1)N=4.231 2)N=1.254		23 maart t/m 19 mei Enquête 1: 32% beoordeelt welzijn met 4 of lager	19 mei t/m 28 sept Enquête 1: 2% beoordeelt welzijn met 4 of lager	15 okt t/m 17 nov Enquête 1: 33% beoordeelt welzijn met 4 of lager		
		Enquête 2: 31% beoordeelt welzijn met 4 of lager	Tijdens de periode van versoepelingen lag het welzijn gemiddeld 2.5 punten hoger dan tijdens de 1e lockdown en de 2e golf in okt-nov (op een schaal van 1 tot 10). Enquête 2:	Het welzijn ligt 0.2 punt lager dan tijdens de 1e lockdown. Enquête 2 (25 nov – 10 dec): 32% beoordeelt welzijn met 4 of lager Het welzijn ligt 0.1 punt lager dan tijdens 1e lockdown		

Referentie	Vóór corona (2019)	1 ^e lockdown (mrt-april 2020)	Versoepeling maatregelen (mei-juli 2020)	Verdere aanscherping maatregelen (augustus-half december 2020)	2 ^e lockdown (half december 2020 – april 2021)	Versoepeling maatregelen (mei-oktober 2021)
			<p>5% beoordeelt welzijn met 4 of lager</p> <p>Tijdens de periode van versoepelingen lag het welzijn gemiddeld 2 punten hoger dan tijdens de 1e lockdown en de 2e golf in nov-dec (op een schaal van 1 tot 10).</p>			
<p>Dopmeijer et al., 2021</p> <p>N=28.442 studenten van 8 universiteiten en 7 hbo-instellingen)</p>					<p>Begin maart-half mei 2021: Invloed van coronacrisis of de maatregelen op gebruik van slaap- of kalmeringsmiddelen zonder doktersvoorschrift: Voor 89% was deze vraag niet van toepassing. Van de studenten op wie de vraag wel van toepassing was: gaf 20% aan meer slaap- of</p>	

Referentie	Vóór corona (2019)	1 ^e lockdown (mrt-april 2020)	Versoepeling maatregelen (mei-juli 2020)	Verdere aanscherping maatregelen (augustus-half december 2020)	2 ^e lockdown (half december 2020 – april 2021)	Versoepeling maatregelen (mei-oktober 2021)
					kalmeringsmiddelen te zijn gaan gebruiken, 9% minder en bij 71% was er geen verandering.	
Dopmeijer et al., 2021 N=28.442 studenten van 8 universiteiten en 7 hbo-instellingen)					<p>Begin maart-half mei 2021: Invloed coronacrisis of maatregelen op gevoelens van angst of depressie. Voor 12% was deze vraag niet van toepassing Van de studenten op wie de vraag wel van toepassing was, voelt 30% zich meer angstig of depressief voelen en bij 43% is er een toename van beide. Bij 23% was er geen verandering en bij 4% was er een afname van angst en/of depressie</p> <p>Invloed coronacrisis of maatregelen op gevoelens van van eenzaamheid. Voor</p>	

Referentie	Vóór corona (2019)	1 ^e lockdown (mrt-april 2020)	Versoepeling maatregelen (mei-juli 2020)	Verdere aanscherping maatregelen (augustus-half december 2020)	2 ^e lockdown (half december 2020 – april 2021)	Versoepeling maatregelen (mei-oktober 2021)
					<p>minder dan 9% was deze vraag niet van toepassing. Van de studenten op wie de vraag wel van toepassing was heeft 80% meer eenzaamheidsgevoelens vanwege de coronacrisis. Bij 18% had de crisis geen invloed, terwijl bij 2% de coronacrisis heeft bijgedragen aan minder eenzaamheidsgevoelens.</p>	

Tabel 2.2 Samenvatting mentaal welbevinden ouderen

Referentie	Vóór corona (2019)	1 ^e lockdown (maart-april 2020)	Versoepeling maatregelen (mei-juli 2020)	Verdere aanscherping maatregelen (augustus-half december 2020)	2 ^e lockdown (half december 2020-april 2021)	Versoepeling maatregelen mei-oktober 2021
Ouderen						
<p>De Vries & Pols, 2020; Van der Roest et al., 2020a; Van der Roest et al., 2020b</p> <p>N= Mei: 193 bewoners, 1609 familieleden, 811 medewerkers</p> <p>Juni: 69 bewoners, 775 familieleden en 324 medewerkers</p>		<p>77% van de bewoners van verpleeg- en verzorgingshuizen voelt zich matig tot zeer sterk eenzaam.</p> <p>Bijna de helft van de bewoners vond dat hun gezondheid achteruit was gegaan in vergelijking met voor het bezoekverbod. 43% van de medewerkers en evenzoveel familieleden vonden dat de gezondheid van bewoners achteruit was gegaan.</p> <p>Een toename in de ernst van depressie, angst en prikkelbaarheid van bewoners op een afdeling werd door meer dan 60% van de medewerkers in</p>	<p>72% van de bewoners voelt zich matig tot zeer sterk eenzaam.</p> <p>55% van de bewoners was psychisch ongezond, hetzelfde % als tijdens het bezoekverbod in mei.</p> <p>Minder medewerkers dan in mei meldden een toename in ernst van probleemgedrag van depressie, prikkelbaarheid, angst en agitatie.</p> <p>Op een schaal van 0-10 rapporteerden bewoners een verbeterde kwaliteit van leven (gemiddelde 6,4) ten opzichte van mei (gemiddelde 5,0). Ook</p>			

Referentie	Vóór corona (2019)	1 ^e lockdown (maart-april 2020)	Versoepeling maatregelen (mei-juli 2020)	Verdere aanscherping maatregelen (augustus-half december 2020)	2 ^e lockdown (half december 2020-april 2021)	Versoepeling maatregelen mei-oktober 2021
		de directe zorg gemeld.	familieleden (5,4 tov 4,8) en zorgmedewerkers (6,6 tov 5,6) laten een verbetering zien voor de bewoners. De scores zijn echter nog niet op hetzelfde niveau als voordat de pandemie uitbrak.			
De Vries & Pols, 2020; Steinmetz et al., 2020 N= Mei: 1.697 Juni: 1.716		De mentale gezondheid van zelfstandig wonende ouderen was goed; 78% zei zich in de afgelopen maand (april-mei) vaak, meestal, of voortdurend 'gelukkig' te voelen en 86% voelde zich 'kalm en rustig'. 24% van de ouderen gaf aan eenzaam te zijn. In vergelijking met gegevens van voor de coronacrisis, nam vooral emotionele eenzaamheid toe.	Situatie van zelfstandig wonende ouderen in Nederland stabiel gebleven of zelfs verbeterd. Ouderen zijn minder bezorgd en ze zijn ook minder bang ziek te worden. Zowel de sociale als de emotionele eenzaamheid is licht gedaald ten opzichte van mei. Het niveau is echter nog niet terug naar de tijden van vóór de COVID, in het bijzonder			

Referentie	Vóór corona (2019)	1 ^e lockdown (maart-april 2020)	Versoepeling maatregelen (mei-juli 2020)	Verdere aanscherping maatregelen (augustus-half december 2020)	2 ^e lockdown (half december 2020-april 2021)	Versoepeling maatregelen mei-oktober 2021
		<p>Heel veel ouderen deden iets tegen het sociaal isolement en eenzaamheid, vooral contact zoeken op 1,5 meter (86%), via sociale media en beeldbellen (72%) en afleiding zoeken (zoals fietsen, tuinieren, tv kijken).</p>	<p>voor emotionele eenzaamheid. Geestelijke gezondheid bleef stabiel en op een vrij hoog niveau (gemiddeld 5 op een schaal van 1-6).</p> <p>In mei (8%) en juni (7%) meldde de ondervraagden dat ze niet de benodigde hulp kregen op specifiek gebied (zoals mentale gezondheid). Bij de groep ondervraagden die meldden minder contact te hebben met familie en/of vrienden bleef het aandeel in juni gelijk aan dat in mei (40%).</p> <p>Van de mensen die nog steeds last hebben van minder contact, zegt 30% eenzaam te zijn</p>			

Referentie	Vóór corona (2019)	1 ^e lockdown (maart-april 2020)	Versoepeling maatregelen (mei-juli 2020)	Verdere aanscherping maatregelen (augustus-half december 2020)	2 ^e lockdown (half december 2020-april 2021)	Versoepeling maatregelen mei-oktober 2021
			tegenover 19% van de rest van de ondervraagden.			
De Klerk et al., 2020 N=2000	16% 75-plussers emotioneel eenzaam (2019)		37% 75-plussers emotioneel eenzaam (juli 2020)			
Sociaal Planbureau Groningen, 2021 N= 3500		15% 65-plussers voel zich vaker eenzaam (april)		12% 65-plussers voelt zich vaker eenzaam (november)		
De Vries & Pols, 2020 N= 244 interviews + (2619 & 1697) vragenlijsten verdeeld over 8 subgroepen.		Verschillende ouderen hebben aangegeven dat ze merken dat hun gezondheid achteruitgaat doordat ze veel thuis zitten en weinig beweging krijgen, i.v.m. het sluiten van de dagbesteding. Veel ouderen zijn bang om in deze tijd te sterven, omdat zij weten dat familie er op dit moment niet bij zal kunnen zijn				

Referentie	Vóór corona (2019)	1 ^e lockdown (maart-april 2020)	Versoepeling maatregelen (mei-juli 2020)	Verdere aanscherping maatregelen (augustus-half december 2020)	2 ^e lockdown (half december 2020-april 2021)	Versoepeling maatregelen mei-oktober 2021
		en zij geen goed afscheid kunnen nemen.				
Kester, 2020 N=25.000				Van de 65-plussers zegt 48 procent één of meerdere mentale klachten te hebben (ervaren) sinds de coronacrisis (sept).		
Hamers et al., 2020a; Hamers et al., 2020b N = 43 vragenlijsten van verpleeghuislocaties (bezoek per 25 mei toegestaan); N= 25 vragenlijsten van verpleeghuizen (bezoek per 11 mei toegestaan); Dieptemonitoring bij 5 locaties: 46 vragenlijsten en 154 diepte-interviews (Hamers et al., 2020a)		Welbevinden: Veel naasten en medewerkers geven aan dat het bezoekverbod een negatieve impact heeft gehad op het welbevinden van de bewoners van verpleeghuizen.	Drie weken na de versoepeling is de impact van het bezoek op het welbevinden van bewoners overwegend positief.	Nog steeds positieve effecten van versoepelingen op het welbevinden. 45% van de verpleeghuislocaties rapporteert een positievere stemming ten opzichte van de periode met het bezoekverbod tijdens de 1 ^e lockdown. Naar schatting komt 1 op de 5 naasten minder vaak op bezoek dan voor het algehele bezoekverbod.		

Referentie	Vóór corona (2019)	1 ^e lockdown (maart-april 2020)	Versoepeling maatregelen (mei-juli 2020)	Verdere aanscherping maatregelen (augustus-half december 2020)	2 ^e lockdown (half december 2020-april 2021)	Versoepeling maatregelen mei-oktober 2021
N = 63 vragenlijsten (Hamers et al, 2020b)						
Kanne & Driessen, 2020 N=2000		22% ouderen 65+ is eenzamer dan voor de crisis (april)	25% ouderen 65+ is eenzamer dan voor de crisis (mei)	32% ouderen 65+ is eenzamer dan voor de crisis (nov)		
Knapen et al., 2021 N = 350 (2019) N = 303 (2020)	Voorjaar van 2019: 49% van de ouderen met een lichamelijke beperking was (matig of sterk) eenzaam. 34% was matig eenzaam	Voorjaar 2020: 62% van de ouderen met een lichamelijke beperking was (matig of sterk) eenzaam 43% was matig eenzaam Het aantal ouderen dat zich matig eenzaam voelde is significant toegenomen maar dat geldt niet voor het percentage dat zich sterk eenzaam voelde. Ook emotionele eenzaamheid is significant gestegen, terwijl sociale	April tot juni 2020: 28% van de ouderen met een lichamelijke beperking voelt zich eenzamer door het coronavirus. 31% van de ouderen met een lichamelijke beperking maakt zich zorgen over de gevolgen voor hun sociale leven.			

Referentie	Vóór corona (2019)	1 ^e lockdown (maart-april 2020)	Versoepeling maatregelen (mei-juli 2020)	Verdere aanscherping maatregelen (augustus-half december 2020)	2 ^e lockdown (half december 2020-april 2021)	Versoepeling maatregelen mei-oktober 2021
		eenzaamheid is gelijk gebleven.				
RIVM GGD GHOR Nederland en 25 GGD'en, 2021 Ouderen van 70 jaar en ouder N voor vragen over mentaal welbevinden varieert per ronde: 2.745-3.530 respondenten (70 jaar en ouder)		Rapportcijfer eigen leven 7,3 17-24 apr (zeer) goed ervaren gezondheid 79% 17-24 apr psychisch gezond 92% 17-24 apr	Rapportcijfer eigen leven 7,4 7-12 mei 7,5 27 mei - 1 jun 7,6 17-21 juni 7,7 8-12 juli (zeer) goed ervaren gezondheid 80% 7-12 mei 80% 27 mei - 1 jun 80% 17-21 juni 81% 8-12 juli psychisch gezond 93% 7-12 mei 93% 27 mei - 1 jun 93% 17-21 juni 94% 8-12 juli	Rapportcijfer eigen leven 7,6 19-23 aug 7,5 30 sep - 4 okt 7,5 11-15 nov (zeer) goed ervaren gezondheid 81% 19-23 aug 80% 30 sep - 4 okt 80% 11-15 nov psychisch gezond 93% 19-23 aug 93% 30 sep - 4 okt 93% 11-15 nov	Rapportcijfer eigen leven 7,3 30 dec - 3 jan 7,2 10-14 feb 7,3 24-28 mrt (zeer) goed ervaren gezondheid 80% 30 dec - 3 jan 80% 10-14 feb 80% 24-28 mrt psychisch gezond 92% 30 dec - 3 jan 92% 10-14 feb 92% 24-28 mrt	Rapportcijfer eigen leven 7,5 5-9 mei 7,7 16-20 juni 7,6 28 juli - 1 aug 7,7 8-12 sept 7,7 20-24 okt (zeer) goed ervaren gezondheid 81% 5-9 mei 82% 16-20 juni 81% 28 juli - 1 aug 80% 8-12 sept 80% 20-24 okt psychisch gezond 92% 5-9 mei 93% 16-20 juni 93% 28 juli - 1 aug

Referentie	Vóór corona (2019)	1 ^e lockdown (maart-april 2020)	Versoepeling maatregelen (mei-juli 2020)	Verdere aanscherping maatregelen (augustus-half december 2020)	2 ^e lockdown (half december 2020-april 2021)	Versoepeling maatregelen mei-oktober 2021
		<p>enigszins t/m sterk eenzaam 74% 17-24 apr</p> <p>goede ervaren kwaliteit sociale contacten 73% 17-24 apr</p>	<p>enigszins t/m sterk eenzaam 70% 7-12 mei 63% 27 mei - 1 jun 58% 17-21 juni 53% 8-12 juli</p> <p>goede ervaren kwaliteit sociale contacten 62% 7-12 mei 62% 27 mei - 1 jun 63% 17-21 juni 68% 8-12 juli</p>	<p>enigszins t/m sterk eenzaam 53% 19-23 aug 55% 30 sep - 4 okt 63% 11-15 nov</p> <p>goede ervaren kwaliteit sociale contacten 65% 19-23 aug 63% 30 sep - 4 okt 64% 11-15 nov</p>	<p>enigszins /tm sterk eenzaam 65% 30 dec - 3 jan 69% 10-14 feb 64% 24-28 mrt</p> <p>goede ervaren kwaliteit sociale contacten 66% 30 dec - 3 jan 63% 10-14 feb 63% 24-28 mrt</p>	<p>93% 8-12 sept 94% 20-24 okt</p> <p>enigszins tm sterk eenzaam 59% 5-9 mei 48% 16-20 juni</p> <p>enigszins t/m sterk eenzaam 46% 28 juli - 1 aug 43% 8-12 sept 40% 20-24 okt</p> <p>goede ervaren kwaliteit sociale contacten 67% 5-9 mei 76% 16-20 juni 76% 28 juli - 1 aug 76% 8-12 sept 81% 20-24 okt</p>

Referentie	Vóór corona (2019)	1 ^e lockdown (maart-april 2020)	Versoepeling maatregelen (mei-juli 2020)	Verdere aanscherping maatregelen (augustus-half december 2020)	2 ^e lockdown (half december 2020-april 2021)	Versoepeling maatregelen mei-oktober 2021
			mist het om vrienden/familie in het echt te zien 78% 7-12 mei 72% 27 mei - 1 jun 64% 17-21 juni 51% 8-12 juli	mist het om vrienden/familie in het echt te zien 53% 19-23 aug 60% 30 sep - 4 okt 69% 11-15 nov (heel) vaak angstig 2% 11-15 nov (heel) vaak gestresst 3% 11-15 nov	mist het om vrienden/familie in het echt te zien 70% 30 dec - 3 jan 78% 10-14 feb 74% 24-28 mrt (heel) vaak angstig 3% 30 dec - 3 jan 2% 10-14 feb 2% 24-28 mrt (heel) vaak gestresst 4% 30 dec - 3 jan 3% 10-14 feb 4% 24-28 mrt	mist het om vrienden/familie in het echt te zien 69% 5-9 mei 50% 16-20 juni 36% 28 juli - 1 aug 31% 8-12 sept 24% 20-24 okt (heel) vaak angstig 2% 5-9 mei 2% 16-20 juni 1% 28 juli - 1 aug 2% 8-12 sept 2% 20-24 okt (heel) vaak gestresst 3% 5-9 mei 3% 16-20 juni 2% 28 juli - 1 aug 3% 8-12 sept 3% 20-24 okt

Referentie	Vóór corona (2019)	1 ^e lockdown (maart-april 2020)	Versoepeling maatregelen (mei-juli 2020)	Verdere aanscherping maatregelen (augustus-half december 2020)	2 ^e lockdown (half december 2020-april 2021)	Versoepeling maatregelen mei-oktober 2021
				(heel) vaak problemen met slapen 11% 11-15 nov	(heel) vaak problemen met slapen 13% 30 dec - 3 jan 13% 10-14 feb 11% 24-28 mrt	(heel) vaak problemen met slapen 11% 5-9 mei 10% 16-20 juni 10% 28 juli - 1 aug 11% 8-12 sept 11% 20-24 okt
CBS, 2021d Ouderen van 65 jaar en ouder N=10.000 volwassenen	Psychisch ongezond 2019 1e kwartaal 12,8% 2e kwartaal 8,5% 3e kwartaal 9,5% 4e kwartaal 8,8% 2020 1e kwartaal 9,8%	Psychisch ongezond Kwartaal 2 2020 9,3%	Psychisch ongezond Kwartaal 3 2020 9,7%	Psychisch ongezond Kwartaal 4 2020 10,2%	Psychisch ongezond Kwartaal 1 2021 9,6%	Psychisch ongezond Kwartaal 2 2021 12,6%

Referentie	Vóór corona (2019)	1 ^e lockdown (maart-april 2020)	Versoepeling maatregelen (mei-juli 2020)	Verdere aanscherping maatregelen (augustus-half december 2020)	2 ^e lockdown (half december 2020-april 2021)	Versoepeling maatregelen mei-oktober 2021
<p>Ikani et al., 2021</p> <p>Kwantitatief onderzoek (half december 2020-half januari 2021) N= 391 respondenten van 65 jaar en ouder.</p>					<p>Zelfrapportage 65+</p> <p>79,8% geen tot weinig depressieve klachten 84,9% geen tot weinig angstklachten 91,6% geen tot weinig stressklachten 9,2% milde depressieve klachten 10% milde angstklachten 3,1% milde stressklachten 11% matige of verhoogde depressieve klachten 5,1% matige of verhoogde angstklachten 5,4% matige of verhoogde stressklachten</p> <p>78,9% kan zich goed bezig houden</p>	

Referentie	Vóór corona (2019)	1 ^e lockdown (maart-april 2020)	Versoepeling maatregelen (mei-juli 2020)	Verdere aanscherping maatregelen (augustus-half december 2020)	2 ^e lockdown (half december 2020-april 2021)	Versoepeling maatregelen mei-oktober 2021
					<p>met dagelijkse activiteiten en bezigheden 84,8% van de ouderen haalt plezier uit dagelijkse bezigheden 82% mist fysiek contact 72,3% kan in deze tijd met iemand praten wanneer dit nodig is 14,1% heeft niemand om mee te praten wanneer zij niet lekker in hun vel zitten.</p>	

Tabel 2.3 Samenvatting mentaal welbevinden mensen met chronische ziekte en/of een beperking

Referentie	Vóór corona (2019)	1 ^e lockdown (maart-april 2020)	Versoepeling Maatregelen (mei-juli 2020)	Verdere aanscherping maatregelen (augustus-half december 2020)	2 ^e lockdown (half december 2020-april 2021)	Versoepelingen maatregelen mei-oktober 2021
Mensen met een chronische ziekte en/of een beperking						
Ieder(in), 2020 N= 2129 (van wie 81% met chronische ziekte en/of beperking en 19% naasten)	<p>Tevredenheid met het leven algemeen:</p> <ul style="list-style-type: none"> Gemiddeld rapportcijfer : 7,4 Onvoldoende : 9% <p>Tevredenheid met het leven van mensen met een <i>verstandelijke beperking</i>:</p> <ul style="list-style-type: none"> Gemiddeld rapportcijfer : 7,9 Onvoldoende : 4% 	<p>Tevredenheid met het leven algemeen:</p> <ul style="list-style-type: none"> Gemiddeld rapportcijfer: 5,8 Onvoldoende: 38% 33% ervaart verlies van grip op eigen leven. <p>Tevredenheid met het leven van mensen met een <i>verstandelijke beperking</i>:</p> <ul style="list-style-type: none"> Gemiddeld rapportcijfer: 5,6 Onvoldoende: 45% 				

Referentie	Vóór corona (2019)	1 ^e lockdown (maart-april 2020)	Versoepeling Maatregelen (mei-juli 2020)	Verdere aanscherping maatregelen (augustus-half december 2020)	2 ^e lockdown (half december 2020-april 2021)	Versoepelingen maatregelen mei-oktober 2021
		<p>Psychische gezondheid: Aantal mensen dat toename van stress/psychische klachten ervaart, is gestegen van 38% (april) naar 41% (eind mei).</p> <p>Eenzaamheid: Aantal mensen dat toename van eenzaamheidsgevoelens ervaart, is gestegen van 40% (april) naar 45% (eind mei).</p> <p>Het missen van contact met naaste familie en geliefden wordt als probleem het meest (bijna 60%) genoemd, gevolgd door de zorgen en angst voor besmetting (50%).</p>				

Referentie	Vóór corona (2019)	1 ^e lockdown (maart-april 2020)	Versoepeling Maatregelen (mei-juli 2020)	Verdere aanscherping maatregelen (augustus-half december 2020)	2 ^e lockdown (half december 2020-april 2021)	Versoepelingen maatregelen mei-oktober 2021
Mensen met een verstandelijke beperking						
De Vries & Pols, 2020 N= 244 interviews + (2619 & 1697) vragenlijsten verdeeld over 8 subgroepen.		Mensen met een verstandelijke beperking ervaren veel last en bedreiging van de onduidelijkheden omtrent coronamaatregelen. De angst en onzekerheid die deze onduidelijkheid bij de respondenten teweeg heeft gebracht zijn bij de meesten verergerd door het wegvallen van hun dagelijkse routines	De meeste respondenten die in het eerste gesprek al aangaven gestrest of angstig te worden van de situatie waren dat na 1 juni nog veel erger.			
Van Schelven et al., 2020 N= 266 naasten van mensen met verstandelijke beperking Boeije et al., 2021b Vragenlijst 19 oktober tot 9 november 2020:		Welzijn naaste Volgens 49% van de naasten is de kwaliteit van leven van hun familielid met verstandelijke beperking verslechterd. Volgens 43% is er weinig veranderd en is bij 6% de kwaliteit van leven iets verbeterd.		Welzijn naaste De coronacrisis heeft volgens 61% van de naasten geen invloed gehad op het welzijn van hun familielid. 30% meent dat het slechter gaat en 6% merkt juist verbetering. 3% weet niet of de coronacrisis invloed heeft op het		

Referentie	Vóór corona (2019)	1 ^e lockdown (maart-april 2020)	Versoepeling Maatregelen (mei-juli 2020)	Verdere aanscherping maatregelen (augustus-half december 2020)	2 ^e lockdown (half december 2020-april 2021)	Versoepelingen maatregelen mei-oktober 2021
N = 332 naasten van mensen met een verstandelijke beperking, Verdiepende interviews: N = 10				<p>welzijn van hun familielid.</p> <p>58% van de naasten oordeelt goed of heel goed over het welzijn van hun familielid in de maand voorafgaand aan het invullen van de vragenlijst. Volgens 9% is het welzijn juist (heel) slecht. De rest (33%) zit daar tussenin en oordeelt niet goed, maar ook niet slecht.</p> <p>Contact met naaste 22% van naasten had dagelijks contact met hun familielid in de maand voorafgaand aan het invullen van de vragenlijst. 50% had wekelijks contact en 15% minder dan één keer per week. Een enkeling zegt dat ze geen contact heeft gehad.</p>		

Referentie	Vóór corona (2019)	1 ^e lockdown (maart-april 2020)	Versoepeling Maatregelen (mei-juli 2020)	Verdere aanscherping maatregelen (augustus-half december 2020)	2 ^e lockdown (half december 2020-april 2021)	Versoepelingen maatregelen mei-oktober 2021
				<p>76% van alle naasten lukte het om hun familielid te laten zien dat ze om hem of haar geven. 53% kon ook plezier hebben met hun familielid en 51% kon hem of haar geruststellen. Bij 4-6% van de naasten lukte dit niet. Een vergelijking met eerdere metingen in juni 2020 en augustus-november 2019 zijn er geen verschillen in de mate waarin het naasten lukt om op deze drie manieren contact te hebben met hun familielid.</p>		
<p>Boeije et al., 2021a</p> <p>Vragenlijst april-mei 2021: N=267 naasten van een familielid met een verstandelijke beperking.</p> <p>Leemrijse et al., 2021</p>					<p>[April – mei 2021] Naasten (N=23) beoordelen het welbevinden van hun (thuiswonende) familielid als volgt: Goed: 46% Slecht: 4% Neutraal: 50%</p>	

Referentie	Vóór corona (2019)	1 ^e lockdown (maart-april 2020)	Versoepeling Maatregelen (mei-juli 2020)	Verdere aanscherping maatregelen (augustus-half december 2020)	2 ^e lockdown (half december 2020-april 2021)	Versoepelingen maatregelen mei-oktober 2021
<p>Vragenlijst april-mei 2021: N=267 naasten van een familielid met een verstandelijke beperking.</p>					<p>Naasten (N=29) beoordelen het welbevinden van hun (zelfstandig wonende) familielid als volgt: Goed: 42% Slecht: 12% Neutraal: 47%</p> <p>Alle deelnemers gezamenlijk beoordelen het welbevinden van hun familielid als volgt: Goed: 59% Slecht: 7% Neutraal: 34%</p> <p>Het welbevinden van bijna een derde van de mensen met een verstandelijke beperking die zelfstandig wonen is door corona verslechterd volgens naasten.</p>	

Referentie	Vóór corona (2019)	1 ^e lockdown (maart-april 2020)	Versoepeling Maatregelen (mei-juli 2020)	Verdere aanscherping maatregelen (augustus-half december 2020)	2 ^e lockdown (half december 2020-april 2021)	Versoepelingen maatregelen mei-oktober 2021
KansPlus en LFB, 2020 N = 580 naasten, 67 mensen met een verstandelijke beperking		53% van de mensen met een verstandelijke beperking hebben het als erg vervelend ervaren dat ze geen of weinig bezoek mochten ontvangen. 21% had hier geen moeite mee. 66% van de mensen met een verstandelijke beperking vond het in meer of mindere mate vervelend dat de dagbesteding of werk was uitgevallen. 14% vond het niet vervelend.	67% van de mensen met een verstandelijke beperking geeft aan dat het goed met ze gaat. 15% geeft aan dat het hetzelfde met hen gaat als voor de coronacrisis. 90% van de mensen met een verstandelijke beperking kan zich goed vermaken. 80 % heeft voldoende contacten.			
Embregts et al., 2020 Eerste lockdown maart 2020: Herhaalde interviews met 6 mensen meteen		Deelnemers missen het contact met anderen. Sommigen hebben behoefte aan structuur omdat dit helpt tegen				

Referentie	Vóór corona (2019)	1 ^e lockdown (maart-april 2020)	Versoepeling Maatregelen (mei-juli 2020)	Verdere aanscherping maatregelen (augustus-half december 2020)	2 ^e lockdown (half december 2020-april 2021)	Versoepelingen maatregelen mei-oktober 2021
(licht) verstandelijke beperking.		teveel piekeren. Anderen ervaren rust en meer regie door meer thuis te zijn. Coronamaatregelen zijn moeilijk te begrijpen, dit zorgt voor angst en stress.				
Menko et al., 2021a Menko et al., 2021b Laaggeletterden en mensen met een lichtverstandelijke beperking (LVB): N=412 (meting 1) N = 351 (meting 2) Panel GGD: N=2930 (meting 1 + 2)				[Nov-Dec 2020] Weinig blij: LVB 61% Laaggel. 55% Panel 35% Weinig zin om dingen te doen: LVB 49% Laaggel. 41% Panel 34% Vaak eenzaam: LVB 28% Laaggel. 14% Panel 9% Vaak zorgen: LVB 36% Laaggel. 32% Panel 22%	[April 2021] Weinig blij: LVB 56% Laaggel. 47% Panel 31% Weinig zin om dingen te doen: LVB 41% Laaggel. 37% Panel 28% Vaak eenzaam: LVB 22% Laaggel. 18% Panel 9% Vaak zorgen: LVB 34% Laaggel. 31% Panel 20%	

Referentie	Vóór corona (2019)	1 ^e lockdown (maart-april 2020)	Versoepeling Maatregelen (mei-juli 2020)	Verdere aanscherping maatregelen (augustus-half december 2020)	2 ^e lockdown (half december 2020-april 2021)	Versoepelingen maatregelen mei-oktober 2021
				Vaak gestresst: LVB 31% Laaggel. 20% Panel 19% Vaak slecht slapen: LVB 28% Laaggel. 25% Panel 13%	Vaak gestresst: LVB 27% Laaggel. 21% Panel 16% Vaak slecht slapen: LVB 30% Laaggel. 29% Panel 14%	
Jongeren met een beperking						
VGN, 2021 Kwalitatief onderzoek 14 juni t/m 6 juli 2021. Interviews met <ul style="list-style-type: none"> - 30 jongeren met een chronische aandoening of beperking, - 5 experts jongerendo mein 						Jongeren met een beperking voelden zich eenzaam gedurende de coronaperiode. Sociale contacten en bezigheden vielen weg. Er werd meer gepiekerd, sommigen kregen angst- of paniekaanvallen, of raakten gedeprimeerd. Vooral jongeren met

Referentie	Vóór corona (2019)	1 ^e lockdown (maart-april 2020)	Versoepeling Maatregelen (mei-juli 2020)	Verdere aanscherping maatregelen (augustus-half december 2020)	2 ^e lockdown (half december 2020-april 2021)	Versoepelingen maatregelen mei-oktober 2021
						<p>gezondheidsrisico's waren angstig om zelf corona te krijgen</p> <p>De rust van de thuis/online schoolcultuur en hierdoor wegvallen van prikkels is voor veel jongeren met een beperking van meerwaarde.</p>
Mensen met een chronische ziekte						
<p>Menting et al., 2020</p> <p>N = 1.134 mensen met een chronische ziekte</p>		<p>Ervaren gezondheid 83% van de mensen met een chronische ziekte merkten geen veranderingen in hun gezondheid op. Bij 14% is de gezondheid verslechterd.</p> <p>Psychisch welbevinden: 19% maakt zich zorgen over hun</p>				

Referentie	Vóór corona (2019)	1 ^e lockdown (maart-april 2020)	Versoepeling Maatregelen (mei-juli 2020)	Verdere aanscherping maatregelen (augustus-half december 2020)	2 ^e lockdown (half december 2020-april 2021)	Versoepelingen maatregelen mei-oktober 2021
		mentale gezondheid. 72% is op zijn hoede door het virus. 32% voelt zich onrustig. Ongeveer 25% voelt zich onzeker, gespannen, angstig of somber. Eenzaamheid: 28% maakt zich zorgen om hun sociale leven.				
Jongeren met een chronische ziekte						
Zijlmans et al., 2021 N=90 8-18-jarigen somatische problemen N= 249 8-18-jarigen met mentale problemen N = 844 8-18-jarigen Algemene bevolking		[april-mei 2020] Jongeren met mentale problemen scoren het laagst op mentale- en sociale gezondheid, jongeren met somatische klachten scoren op beide aspecten het hoogst, de jongeren uit de algemene				

Referentie	Vóór corona (2019)	1 ^e lockdown (maart-april 2020)	Versoepeling Maatregelen (mei-juli 2020)	Verdere aanscherping maatregelen (augustus-half december 2020)	2 ^e lockdown (half december 2020-april 2021)	Versoepelingen maatregelen mei-oktober 2021
		<p>populatie scoort ertussenin.</p> <p>Jongeren met somatische problematiek rapporteren (m.u.v. globale gezondheid) de minste problemen op mentale en sociale gezondheid (relaties met peers, angst, depressieve symptomen, boosheid en slaapgerelateerde problemen).</p> <p>Jongeren met mentale problemen rapporteerden meer problemen dan jongeren uit de algemene bevolking op alle gemeten aspecten, m.u.v. angst en relaties met peers.</p>				

Referentie	Vóór corona (2019)	1 ^e lockdown (maart-april 2020)	Versoepeling Maatregelen (mei-juli 2020)	Verdere aanscherping maatregelen (augustus-half december 2020)	2 ^e lockdown (half december 2020-april 2021)	Versoepelingen maatregelen mei-oktober 2021
		<p>Een negatieve verandering in de werksituatie van een ouder werd significant geassocieerd met meer angst, depressieve symptomen, boosheid en slaapgerelateerde stoornissen.</p> <p>Het hebben van een ouder met een COVID19 geïnfecteerde vriend of familielid werd geassocieerd met een hogere score op angst.</p> <p>Jongeren uit de algemene bevolking noemden verveling als gevolg van de coronamaatregelen. Alleen jongeren met mentale problemen rapporteerden dat</p>				

Referentie	Vóór corona (2019)	1 ^e lockdown (maart-april 2020)	Versoepeling Maatregelen (mei-juli 2020)	Verdere aanscherping maatregelen (augustus-half december 2020)	2 ^e lockdown (half december 2020-april 2021)	Versoepelingen maatregelen mei-oktober 2021
		de (steeds veranderende) maatregelen hen boos, verdrietig en onzeker stemden.				
Mensen met Alzheimer						
<p>van Maurik et al., 2020</p> <p>Vragenlijst tussen 28 april en 13 juli 2020</p> <p>N=389 patiënten van Alzheimer center Amsterdam (121 symptomatisch en 268 cognitief normaal)</p> <p>N=147 mantelzorgers van symptomatische patiënten</p>			<p>Ervaren van sociale isolatie: 35% van de symptomatische patiënten 25% van de cognitief normale patiënten</p> <p>Zorgen over snellere cognitieve achteruitgang: 53% van de mantelzorgers 44% van de symptomatische patiënten 14% van de cognitief normale patiënten</p> <p>Rapporteren van toename van</p>			

Referentie	Vóór corona (2019)	1 ^e lockdown (maart-april 2020)	Versoepeling Maatregelen (mei-juli 2020)	Verdere aanscherping maatregelen (augustus-half december 2020)	2 ^e lockdown (half december 2020-april 2021)	Versoepelingen maatregelen mei-oktober 2021
			<p>psychologische symptomen. 48% van de mantelzorgers 46% van de symptomatische patiënten 38% van de cognitief normale</p> <p>Rapporteren van een toename van gedragsproblemen Door 76% van de mantelzorgers</p> <p>Rapporteren toename apathie: 54% mantelzorgers 40% symptomatische patiënten 22% cognitief normale patiënten</p> <p>Verandering in slaappgedrag</p>			

Referentie	Vóór corona (2019)	1 ^e lockdown (maart-april 2020)	Versoepeling Maatregelen (mei-juli 2020)	Verdere aanscherping maatregelen (augustus-half december 2020)	2 ^e lockdown (half december 2020-april 2021)	Versoepelingen maatregelen mei-oktober 2021
			48% mantelzorgers 37% symptomatische patiënten 25% cognitief normale patiënten Rapporteren toename repetitief gedrag 34% mantelzorgers Rapporteren toename agressie: 30% mantelzorgers.			

Tabel 2.4 Samenvatting mentaal welbevinden mantelzorgers en naasten

Referentie	Vóór corona (2019)	1 ^e lockdown (maart-april 2020)	Versoepeling maatregelen (mei-juli 2020)	Verdere aanscherping maatregelen (augustus-half december 2020)	2 ^e lockdown (half december 2020-april 2021)	Versoepeling maatregelen mei-oktober 2021
Mantelzorgers						
Smits et al., 2020		Mantelzorgers van patiënten met dementie ervaren				

Referentie	Vóór corona (2019)	1 ^e lockdown (maart-april 2020)	Versoepeling maatregelen (mei-juli 2020)	Verdere aanscherping maatregelen (augustus-half december 2020)	2 ^e lockdown (half december 2020-april 2021)	Versoepeling maatregelen mei-oktober 2021
N= 5 respondenten (4 tot 8 interviews per respondent)		stress, angst voor besmetting, eenzaamheid en verdriet omdat ze hun naaste met dementie niet in levende lijve konden zien.				
De Klerk et al., 2020 N=2000			Mantelzorgers hadden in juli 2020 niet vaker een beter of slechter welbevinden dan in de periode 2015-2019.			
Sociaal Planbureau Groningen, 2021 N= 3500		Belasting mantelzorgers: 24% van de mantelzorgers geeft aan dat de mantelzorgtaken zwaarder zijn geworden (april).		Belasting mantelzorgers: 22% van de mantelzorgers zegt dat taken alleen in negatieve zin zijn veranderd (nov)		
Naasten						
Van Schelven et al., 2020		Tevredenheid met het leven:		Tevredenheid met het leven (okt-nov 2020):	Tevredenheid met het leven (april-mei 2021):	

Referentie	Vóór corona (2019)	1 ^e lockdown (maart-april 2020)	Versoepeling maatregelen (mei-juli 2020)	Verdere aanscherping maatregelen (augustus-half december 2020)	2 ^e lockdown (half december 2020-april 2021)	Versoepeling maatregelen mei-oktober 2021
<p>N = 266 naasten van mensen met een chronische ziekte en/of beperking</p> <p>Boeije et al., 2021b Vragenlijst okt - nov 2020: N = 332 naasten van mensen met een verstandelijke beperking,</p> <p>Leemrijse et al., 2021 Boeije et al., 2021a</p> <p>Vragenlijst april – mei 2021 N = 267 naasten van mensen met verstandelijke beperking, waarvan n=23 met thuiswonend familielid en n=29</p>		<p>75% vindt kwaliteit van leven (heel) goed, 4% vindt deze (heel) slecht.</p> <p>Naasten zijn niet anders gaan denken over hun kwaliteit van leven door de coronacrisis.</p> <p>Psychisch welbevinden: 62% van de naasten kunnen ontspannen. 56% maakt zich niet de hele tijd zorgen om hun naaste met beperking. Ruim een kwart van de naasten vindt het zorgen voor hun familielid zwaar tijdens de coronacrisis. Dit is niet anders dan in 2019.</p>		<p>76% vindt kwaliteit van leven (heel) goed, 2% vindt deze (heel) slecht. 22% oordeelt neutraal.</p> <p>Kwaliteit van leven is niet veranderd ten opzichte van juni 2020 en augustus-november 2019.</p> <p>71% vindt zijn leven betekenisvol 52% kan zich concentreren 64% voelt zich veilig</p>	<p>80% vindt kwaliteit van leven (heel) goed, 3% vindt deze slecht en 17% oordeelt neutraal.</p> <p>De kwaliteit van leven van naasten van een thuiswonend familielid is vaker slecht (11%) dan van mensen met een familielid dat zelfstandig woont (6%).</p> <p>41% van naasten met een zelfstandig wonend familielid met verstandelijke beperking geeft meer zorg dan voor corona, maar naasten hebben geen behoefte aan extra ondersteuning.</p>	

Referentie	Vóór corona (2019)	1 ^e lockdown (maart-april 2020)	Versoepeling maatregelen (mei-juli 2020)	Verdere aanscherping maatregelen (augustus-half december 2020)	2 ^e lockdown (half december 2020-april 2021)	Versoepeling maatregelen mei-oktober 2021
met zelfstandig wonend familielid						
KansPlus en LFB, 2020 N = 580 naasten, 67 mensen met verstandelijke beperking			60% van de naasten geeft aan dat het goed met hen gaat, ongeacht of de persoon met een beperking bij hen in huis woont of niet.			

Tabel 2.5 Samenvatting mentaal welbevinden mensen met psychische problemen

Referentie	Vóór corona (2019)	1 ^e lockdown (maart-april 2020)	Versoepeling maatregelen (mei-juli 2020)	Verdere aanscherping maatregelen (augustus-half december 2020)	2 ^e lockdown (half december 2020-april 2021)	Versoepeling maatregelen mei-oktober 2021
Hulpvragers 113 zelfmoordpreventie						
113 Zelfmoordpreventie, 2020 N=8.589 chatgesprekken		Toename gespreksonderwerpen periode 24 maart-1 juni 2020 tov periode tot 24 maart				

Referentie	Vóór corona (2019)	1 ^e lockdown (maart-april 2020)	Versoepeling maatregelen (mei-juli 2020)	Verdere aanscherping maatregelen (augustus-half december 2020)	2 ^e lockdown (half december 2020-april 2021)	Versoepeling maatregelen mei-oktober 2021
waarvan 3.410 gesprekken tijdens de coronacrisis		<p>Totaal: thuisituatie (+31%). negatieve emoties ervaren (+13%) politie betrokken bij een onveilige situatie (+18%).</p> <p>Mannen: paniek en angstgevoelens (+24%) crisisdienst (+43%).</p> <p>Jongere hulpvragers: negatieve emoties (+22%) geen vertrouwen in zichzelf of een ander meer te hebben (+15%).</p> <p>Oudere hulpvragers: problemen met medicatie of alcohol (+9%) wegleggen van middelen in de keuken waarmee ze zelfmoord kunnen plegen (+11%).</p> <p>Alleenwonende hulpvragers</p>				

Referentie	Vóór corona (2019)	1 ^e lockdown (maart-april 2020)	Versoepeling maatregelen (mei-juli 2020)	Verdere aanscherping maatregelen (augustus-half december 2020)	2 ^e lockdown (half december 2020-april 2021)	Versoepeling maatregelen mei-oktober 2021
		zelfmoordplannen (+52%) zelfmoordgedachten (+27%) geen energie meer hebben (+70%).				
www.113.nl, 2021a; www.113.nl, 2021b			Sinds juli 2020 is er wel een toename in het aantal contacten met 113 Zelfmoordpreventie.	Over de periode maart 2020 tot en met december 2020 is er geen toename van het totaal aantal suïcides in Nederland geconstateerd. Vanaf oktober 2020 is het aantal contacten met 113 Zelfmoordpreventie nog meer toegenomen.	Over de periode maart 2020 tot en met mei 2021 is er geen toename van het totaal aantal suïcides in Nederland geconstateerd. Het aantal jongeren tot 30 jaar dat door zelfdoding stierf in januari en februari 2021 is hoger dan in dezelfde maanden in eerdere jaren.	
GGZ cliënten						
Nijboer, 2020			Direct na de (eerste) coronagolf:			

Referentie	Vóór corona (2019)	1 ^e lockdown (maart-april 2020)	Versoepeling maatregelen (mei-juli 2020)	Verdere aanscherping maatregelen (augustus-half december 2020)	2 ^e lockdown (half december 2020-april 2021)	Versoepeling maatregelen mei-oktober 2021
N= 10 interviews met GGZ professionals			De veerkracht bij veel mensen met een psychische kwetsbaarheid is onderschat. Minder sprake van (zelf)stigmatisering.			
MIND, 2020 MIND, 2021 N= 6 ^e peiling: 1.062 5 ^e peiling: 804 4 ^e peiling: 932 3 ^e peiling: 357 2 ^e peiling: 1.162 1 ^e peiling: 1.046		Bijna 65% van de mensen die al psychische klachten ervaren vóór de uitbraak van het Corona-virus zien hun klachten toenemen. Drie op de vier familieleden en naasten van mensen met psychische problemen geeft aan zich machteloos te voelen en 86% maakt zich grote zorgen voor het welzijn van de client.	Eén op de drie personen heeft last van toegenomen klachten door: extra prikkels, de toegenomen druk, angst voor besmetting en stress. Een op de drie merkt positieve gevolgen op hun psychisch welbevinden door: terugkerende contact met familie en/of vrienden.	Toename psychische klachten: 3 op 4 mensen ervaren negatieve gevolgen. 1 op 10 ervaart positieve gevolgen (zoals meer rust, minder prikkels).	[17 feb - 4 maart 2021] 69% is (heel) negatief over het ervaren welbevinden. Eenzaamheid is het vaakst genoemde probleem. 11% meldt positieve gevolgen. O.a. door minder prikkels en verplichtingen en meer rust, saamhorigheid en behulpzaamheid. Deelnemers tot 31 jaar worden het hardst getroffen. 81%	

Referentie	Vóór corona (2019)	1 ^e lockdown (maart-april 2020)	Versoepeling maatregelen (mei-juli 2020)	Verdere aanscherping maatregelen (augustus-half december 2020)	2 ^e lockdown (half december 2020-april 2021)	Versoepeling maatregelen mei-oktober 2021
					van de deelnemers tot 31 jaar ervaart negatieve psychische gevolgen van de lockdown (69% gemiddeld in alle leeftijdsgroepen). 84% ervaart negatieve gevolgen voor de sociale contacten (73% gemiddeld in alle leeftijdsgroepen).	
De Lange et al., 2020; Kroon et al., 2020 N= 634 en 447		40% van de volwassenen die langere tijd last hebben van psychische klachten ervaart meer psychische klachten dan voor de coronacrisis en 11% heeft sinds de coronacrisis een psychische crisis doorgemaakt. In april beoordeelden panelleden hun	Panelleden maken zich zorgen over de coronacrisis in vergelijking met april. De mate van eenzaamheid onder panelleden is gemiddeld gezien gelijk gebleven maar wel hoog (85%). De situatie is vergelijkbaar met hoe het was vóór de coronacrisis.			

Referentie	Vóór corona (2019)	1 ^e lockdown (maart-april 2020)	Versoepeling maatregelen (mei-juli 2020)	Verdere aanscherping maatregelen (augustus-half december 2020)	2 ^e lockdown (half december 2020-april 2021)	Versoepeling maatregelen mei-oktober 2021
		<p>kwaliteit van leven gemiddeld met een 5,7. Dit was een significante daling ten opzichte een jaar eerder (6,3).</p> <p>De mate van eenzaamheid is niet veranderd. 82% voelt zich matig tot heel erg eenzaam.</p>	<p>In juni/juli gaven panelleden een 6,1 voor hun kwaliteit van leven. Dit is een significante stijging ten opzichte van april</p> <p>(38%) geeft aan dat hun psychische klachten sinds de coronacrisis zijn toegenomen. Dit is vergelijkbaar met april.</p>			
De Vries & Pols, 2020 N= 244 interviews + (2619 & 1697) vragenlijsten verdeeld over 8 subgroepen.		<p>Het verlies van structuur en contact met anderen, leidt bij sommige mensen tot gevoelens van hopeloosheid en somberheid en tast de kwaliteit van leven aan.</p> <p>Aan de andere kant is er een aantal mensen die zich relatief goed voelt bij de rust en afname aan prikkels die social distancing met zich meebrengt.</p>				

Referentie	Vóór corona (2019)	1 ^e lockdown (maart-april 2020)	Versoepeling maatregelen (mei-juli 2020)	Verdere aanscherping maatregelen (augustus-half december 2020)	2 ^e lockdown (half december 2020-april 2021)	Versoepeling maatregelen mei-oktober 2021
Van Burg et al., 2021 N= 56 interviews (50 medewerkers hulpverlenende organisaties en 6 cliënten)		<p>Afschaling van dagbesteding en aanpassing van de dienstverlening van de GGZ hebben geleid tot vermindering van de kwaliteit van het leven en achteruitgang van de gezondheid.</p> <p>Door het wegvallen van de dagelijkse structuur en ritme vielen sommigen in een gat en heeft het soms tot verergerde psychische problemen geleid.</p> <p>Sommige mensen die voor de start van de pandemie al moeilijk te bereiken waren, zoals zorgmijders, bleken digitaal onmogelijk bereikbaar te zijn.</p> <p>Een ander deel had geen behoefte aan activiteiten en contact en ervoeren het</p>				

Referentie	Vóór corona (2019)	1 ^e lockdown (maart-april 2020)	Versoepeling maatregelen (mei-juli 2020)	Verdere aanscherping maatregelen (augustus-half december 2020)	2 ^e lockdown (half december 2020-april 2021)	Versoepeling maatregelen mei-oktober 2021
		afbouwen van huisbezoek en fysieke ontmoeting niet als een gemis.				

Tabel 2.6 Samenvatting mentaal welbevinden werkenden en niet-werkenden

Referentie	Voor corona (2019)	1 ^e lockdown (maart-april 2020)	Versoepeling maatregelen (mei-juli 2020)	Verdere aanscherping maatregelen (augustus-half december 2020)	2 ^e lockdown (half december 2020-april 2021)	Versoepelingen maatregelen (mei-oktober 2021)
Opleiding volgen, werken of niet-werken						
De Klerk et al., 2020 N=2000			De ervaren gezondheid van werkenden en mensen die een opleiding volgen is tussen 2019 en juli 2020 stabiel gebleven, maar het aandeel niet-werkenden (jonger dan AOW-leeftijd) met een slechte ervaren gezondheid is in juli 2020 hoger dan in 2019 (46% tegen 39% in 2019). Het aandeel dat aangeeft zich (iets) somberder te voelen dan een half jaar geleden is hoger onder mensen die studeren of een opleiding volgen (41%) en			

Referentie	Voor corona (2019)	1 ^e lockdown (maart-april 2020)	Versoepeling maatregelen (mei-juli 2020)	Verdere aanscherping maatregelen (augustus-half december 2020)	2 ^e lockdown (half december 2020-april 2021)	Versoepelingen maatregelen (mei-oktober 2021)
			<p>niet-werkenden (38%) dan onder werkenden (+/- 27%) (juli).</p> <p>Bij geen van de drie groepen zijn sinds corona veranderingen in het psychisch welbevinden gemeten met de MHI-5.</p>			
Zelfstandigen en flexwerkers						
De Klerk et al., 2020 N=2000			Mensen met vast werk, zelfstandigen en mensen met flexibele of tijdelijke contracten verschillen niet van elkaar wat betreft veranderingen in ervaren gezondheid, psychisch welbevinden en eenzaamheid.			
Thuiswerkers						
Hamersma et al., 2020 Literatuurstudie van verschillende onderzoeken over thuiswerken		Aan het begin van de coronacrisis heeft het thuiswerken voor een groot deel van de thuiswerkers het werkplezier verminderd. Volgens een studie van IenW die is meegenomen geldt dit voor 50% van de thuiswoners. Of dit gedurende de coronacrisis is veranderd, is niet bekend	<p>8% van de thuiswerkers rapporteert eind juni psychische klachten. Er is geen duidelijk verschil in de algemene zelf-gerapporteerde gezondheid van thuiswerkers vóór en tijdens de coronacrisis.</p> <p>Ongeveer 50-70% van de thuiswerkers mist zijn of haar collega's en dit beeld lijkt vrij constant door de tijd.</p>			

Tabel 2.7 Samenvatting mentaal welbevinden kwetsbare zwangere vrouwen

Referentie	Voor corona (2019)	1 ^e lockdown (maart-april 2020)	Versoepeling maatregelen (mei-juli 2020)	Verdere aanscherping maatregelen (augustus-half december 2020)	2 ^e lockdown (half december 2020-april 2021)	Versoepelingen maatregelen (mei-oktober 2021)
Kwetsbare zwangere vrouwen						
Van Blarikom et al., 2020 N= 14 zorgverleners en 7 zwangere vrouwen		Maart-juni 2020 Zorgverleners zagen sommige problemen toenemen, zoals angst, stress en dwangstoornissen als excessief schoonmaken. Zorgverleners hadden de meeste zorgen over verminderde sociale steun en minder inzicht in situaties van potentieel geweld en misbruik. Zwangere vrouwen ervoeren sinds de uitbraak van het coronavirus meer gevoelens van onzekerheid over het verloop van hun zwangerschap of hadden meer angst en stress t.a.v. de bevalling. Sommige zwangere vrouwen ervoeren nadelige economische consequenties met daaraan gerelateerde psychische nood.				
Boekhorst et al., 2021		Symptomen van stress namen toe bij zwangere vrouwen, maar er was geen toename van depressieve symptomen tijdens de zwangerschap en ook geen toename van de incidentie van hoge				

N=669 zwangere vrouwen		niveaus van postpartum depressieve symptomen.				
------------------------------	--	---	--	--	--	--

Tabel 2.8 Samenvatting mentaal welbevinden kwetsbare gezinnen

Referentie	Vóór corona	1 ^e lockdown (maart-april 2020)	Versoepeling maatregelen (mei-juli 2020)	Verdere aanscherping maatregelen (augustus-half december 2020)	2 ^e lockdown (half december 2020-april 2021)	Versoepelingen maatregelen (mei-oktober 2021)
Kwetsbare gezinnen						
Steketee et al., 2020 N= 246 respondenten vragenlijst, van wie 159 gezinnen in januari en februari 2020 en 87 na 16 maart 2020. N=52 geïnterviewden (30 ouders, 9 kinderen, 13 hulpverleners)		Tov situatie vóór 16 maart: <i>Veiligheid</i> Ouders: algemene gevoel van veiligheid is gelijk gebleven. Kinderen: Emotionele veiligheid is ook gelijk gebleven, Tieners: Emotionele veiligheid is verbeterd <i>Spanningen en stress</i> De helft van de ouders en kinderen ervaart niet meer spanningen of opvoedproblemen. 12% van de ouders ervaart meer spanningen en 20% meer stress. 33% van de kinderen ervaart meer spanningen en stress in huis				

Tabel 2.9 Samenvatting mentaal welbevinden sekswerkers

Referentie	Voor corona (2019)	1 ^e lockdown (maart-april 2020)	Versoepeling maatregelen (mei-juli 2020)	Verdere aanscherping maatregelen (augustus-half december 2020)	2 ^e lockdown (half december 2020-april 2021)	Versoepeling maatregelen (mei-oktober 2021)
Sekswerkers						
De Wildt et al., 2020 Vragenlijstonderzoek n = 16 sekswerkers, 3 exploitanten. Diepte-interviews n = 7 sekswerkers, 2 exploitanten, 1 sociaal verpleegkundige GGD	Gemiddeld cijfer mentaal welzijn: 8,4	Het mentaal welzijn van sekswerkers is afgenomen naar gemiddeld 6,1 Het merendeel van de sekswerkers heeft tijdens de lockdown een toename ervaren in klachten zoals stress, slaapproblemen, somberheid, en vermoeidheid/lusteloosheid.	Na de herstart op 1 juli is het mentaal welzijn gemiddeld 7,0 Bij een deel van de respondenten zijn de ervaren klachten verder toegenomen sinds 1 juli.			

Tabel 2.10 Samenvatting mentaal welbevinden dak- en thuislozen

Referentie	Vóór corona (2019)	1 ^e lockdown (maart-april 2020)	Versoepeling Maatregelen (mei-juli 2020)	Verdere aanscherping maatregelen (augustus-half december 2020)	2 ^e lockdown (half december 2020-april 2021)	Versoepeling maatregelen (mei-oktober 2021)
Dak- en thuislozen						
Van Burg et al., 2021 N= 56 interviews (50 medewerkers hulpverlenende organisaties en 6 cliënten)		Er zijn veel extra nachtopvangplekken gecreëerd, waardoor het voor sommige dak- en thuislozen mogelijk was om vaste slaapplek te hebben. Dat heeft				

Referentie	Vóór corona (2019)	1 ^e lockdown (maart-april 2020)	Versoepeling Maatregelen (mei-juli 2020)	Verdere aanscherping maatregelen (augustus-half december 2020)	2 ^e lockdown (half december 2020-april 2021)	Versoepeling maatregelen (mei-oktober 2021)
		duidelijk een positief effect gehad, vooral ook op hun algehele welbevinden.				
De Vries & Pols, 2020 N= 244 interviews + (2619 & 1697) vragenlijsten verdeeld over 8 subgroepen.		Door regeling noodopvang werden meer mensen opgevangen. Zij knapten op van een vaste slaapplek en de rust van een eigen kamer. Dit is bevorderend voor herstel. De sluiting van werkprojecten en bijv. dagbesteding zorgde bij veel cliënten van de opvang voor problemen. Bestaande problemen werden vergroot: het gebrek aan structuur, verveling en onzekerheid				
Mennis et al., 2020 Van Loenen et al., 2021a; Van Loenen et al., 2021b Eerste ronde: N = 67 interviews met daklozen N = 8 interviews met straatdokters		De lichamelijke (75%) en de psychische gezondheid (70%) werd door daklozen als redelijk tot prima ervaren. Daklozen hadden in de coronaperiode ten opzichte van de periode ervoor (veel) meer last van een onveilig (21%),			December 2020 - februari 2021 72% gaf aan zich lichamelijk gezond of heel erg gezond te voelen 58% gaf aan zich psychisch gezond of heel erg gezond te voelen	

Referentie	Vóór corona (2019)	1 ^e lockdown (maart-april 2020)	Versoepeling Maatregelen (mei-juli 2020)	Verdere aanscherping maatregelen (augustus-half december 2020)	2 ^e lockdown (half december 2020-april 2021)	Versoepeling maatregelen (mei-oktober 2021)
<p>Tweede ronde: N=55 interviews met daklozen N=18 interviews met medewerkers in de zorg en opvang van dakloze mensen</p>		<p>angstig (25%), somber (30%) of gestrest gevoel (33%) of van slaapproblemen (22%). De helft tot driekwart voelde zich hetzelfde als voor de coronatijd of had nooit last van deze klachten.</p> <p>Dagbesteding en dagopvang werden veelal gesloten wat tot verveling en mogelijk meer middelengebruik heeft geleid onder dakloze mensen.</p> <p>Volgens 56% veranderde in de coronaperiode het contact met vrienden en/of familie en volgens 53% met mensen op straat. Dit werd meestal als negatief ervaren.</p>			<p>Vergeleken met een half jaar eerder: 24% heeft meer angstklachten, 19% minder 43% voelt zich meer somber, 13% minder stress, 23% minder 25% heeft meer slaapproblemen, 8% minder 22% heeft meer een onveilig gevoel, 20% minder</p> <p>De impact op de mentale gezondheid van de dakloze mensen is volgens medewerkers erg groot. Ze zagen een toename van depressiviteit en eenzaamheid. Ook zagen ze een sterke toename van angst, door angst om ziek te worden of om anderen te besmetten.</p>	

Tabel 2.11 Samenvatting mentaal welbevinden lager opgeleiden

Referentie	Vóór corona (2019)	1 ^e lockdown (maart-april 2020)	Versoepeling maatregelen (mei-juli 2020)	Verdere aanscherping maatregelen (augustus-half december 2020)	2 ^e lockdown (half december 2020-april 2021)	Versoepeling maatregelen (mei-oktober 2021)
Lager opgeleide mensen						
GGD Noord- en Oost-Gelderland, 2020a; GGD Noord- en Oost-Gelderland, 2020b; GGD Noord- en Oost-Gelderland, 2021a		<p>April '20: Laagopgeleiden (Laag): 22% psychisch ongezond (MHI-5) Midden/Hoogopgeleiden (Midden/Hoog): 14% psychisch ongezond (MHI-5)</p> <p>Maart '20: Laag: 20% voelt zich eenzaam 36% voelt zich gestresst</p> <p>47% is bang</p> <p>Midden/Hoog: 17% voelt zich eenzaam 39% voelt zich gestresst 37% is bang</p> <p>April '20: Laag: 25% voelt zich eenzaam 31% verveelt zich 29% is bang</p>	<p>Juni '20 Laag: 23% psychisch ongezond (MHI-5) Midden/Hoog: 15% psychisch ongezond (MHI-5)</p> <p>Juni '20 Laag: 24% voelt zich eenzaam 33% voelt zich gestresst 28% verveelt zich 19% is bang</p> <p>Midden/Hoog: 17% voelt zich eenzaam 28% voelt zich gestresst 18% verveelt zich 15% is bang</p>	<p>Sept '20 Laag: 29% psychisch ongezond (MHI-5) Midden/Hoog: 18% psychisch ongezond (MHI-5)</p> <p>Nov '20: Laag: 28% psychisch ongezond Midden/Hoog: 19% psychisch ongezond</p> <p>Sept '20 Laag: 20% voelt zich eenzaam 28% voelt zich gestresst 22% verveelt zich 19% is bang</p> <p>Midden/Hoog: 17% voelt zich eenzaam 28% voelt zich gestresst 15% verveelt zich 16% is bang</p>	<p>Feb '21: Laag: 28% psychisch ongezond Midden/Hoog: 22% psychisch ongezond</p>	

Referentie	Vóór corona (2019)	1 ^e lockdown (maart-april 2020)	Versoepeling maatregelen (mei-juli 2020)	Verdere aanscherping maatregelen (augustus-half december 2020)	2 ^e lockdown (half december 2020-april 2021)	Versoepeling maatregelen (mei-oktober 2021)
		Midden/Hoog: 16% voelt zich eenzaam 24% verveelt zich 18% is bang				

Tabel 2.12 Samenvatting mentaal welbevinden mensen met ervaring met corona of behorend tot risicogroep

Referentie	Vóór corona (2019)	1 ^e lockdown (maart-april 2020)	Versoepeling maatregelen (mei-juli 2020)	Verdere aanscherping maatregelen (augustus-half december 2020)	2 ^e lockdown (half december 2020-april 2021)	Versoepeling maatregelen (mei-oktober 2021)
Mensen met ervaring met corona of behorend tot risicogroep						
De Klerk et al., 2021 N= 5000				17% van de mensen die zelf ziek werden door corona heeft een laag psychisch welbevinden (oktober) tov 16% die niet ziek zijn geweest. 22% van de mensen die iemand kennen die ernstig ziek werd of		

Referentie	Vóór corona (2019)	1 ^e lockdown (maart-april 2020)	Versoepeling maatregelen (mei-juli 2020)	Verdere aanscherping maatregelen (augustus-half december 2020)	2 ^e lockdown (half december 2020-april 2021)	Versoepeling maatregelen (mei-oktober 2021)
				<p>overleed door corona heeft een laag psychisch welbevinden tov 16% van de mensen zonder die ervaring.</p> <p>56% van de mensen die iemand kennen die ernstig ziek werd of overleed door corona is vaker (iets) somberder tov 42% van de mensen zonder deze ervaring (oktober).</p> <p>Mensen die iemand kennen die ernstig ziek werd of overleed door corona zijn minder hoopvol om goed de crisis door te komen dan mensen zonder deze ervaring: gemiddelde 7,3 vs 7,8 op (op een schaal van 0 (zeer moedeloos) tot 10 (zeer hoopvol)).</p> <p>26% van de mensen die zelf tot een risicogroep behoren</p>		

Referentie	Vóór corona (2019)	1 ^e lockdown (maart-april 2020)	Versoepeling maatregelen (mei-juli 2020)	Verdere aanscherping maatregelen (augustus-half december 2020)	2 ^e lockdown (half december 2020-april 2021)	Versoepeling maatregelen (mei-oktober 2021)
				om ernstig ziek te worden van corona had een laag psychisch welbevinden tov 14% van de mensen die niet tot een risicogroep behoren		

Tabel 2.12 Samenvatting mentaal welbevinden alleenstaande moeders

Referentie	Vóór corona (2019)	1 ^e lockdown (maart-april 2020)	Versoepeling maatregelen (mei-juli 2020)	Verdere aanscherping maatregelen (augustus-half december 2020)	2 ^e lockdown (half december 2020-april 2021)	Versoepeling maatregelen (mei-oktober 2021)
Alleenstaande moeders						
Sijtsma et al., 2021 n=186 (april 2020), n=214 (juli 2020), n=257 (november 2020) en n=850 (gehele periode).		In april was ongeveer 30% van de moeders het (helemaal) eens met de stelling, 'Ik heb het gevoel dat ik niets heb om naar uit te kijken'.	In juli was 20% van de moeders het (helemaal) eens met de stelling, 'Ik heb het gevoel dat ik niets heb om naar uit te kijken'.	In november was 38% van de moeders het (helemaal) eens met de stelling, 'Ik heb het gevoel dat ik niets heb om naar uit te kijken'. ten opzichte van 20% in de zomer van 2020.		

Referentie	Vóór corona (2019)	1 ^e lockdown (maart-april 2020)	Versoepeling maatregelen (mei-juli 2020)	Verdere aanscherping maatregelen (augustus-half december 2020)	2 ^e lockdown (half december 2020-april 2021)	Versoepeling maatregelen (mei-oktober 2021)
				Gevoelens van stress en angst zijn aanzienlijk hoger onder alleenstaande moeders dan onder de algemene populatie (gemiddelde meting april, juli, november)		

Tabel 2.13 Samenvatting mentaal welbevinden bij locatiewerkers, thuiswerkers en niet-werkenden

Referentie	Vóór corona (2019)	1 ^e lockdown (mrt-april 2020)	Versoepeling maatregelen (mei-juli 2020)	Verdere aanscherping maatregelen (augustus-half december 2020)	2 ^e lockdown (half december 2020 – april 2021)	Versoepelingen maatregelen mei-september 2021
Oude Hengel et al., 2021 N= 10.616 (medio 2020) N= 9.829 (eind 2020) N= 8.911 (maart 2021)	<p>2019 Locatiewerkers 79% heeft een (zeer) goede algemene gezondheid 16,5-17%* heeft burn-outklachten</p> <p>Thuiswerkers 81-82%* heeft een (zeer) goede algemene gezondheid 16-17%* heeft burn-outklachten</p>		<p>Medio 2020 Locatiewerkers 83,1% heeft een (zeer) goede algemene gezondheid 16,8% heeft burn-outklachten</p> <p>Thuiswerkers 83,8% heeft een (zeer) goede algemene gezondheid 17,4% heeft burn-outklachten</p>	<p>Eind 2020 Locatiewerkers 82,9% heeft een (zeer) goede algemene gezondheid 15,4% heeft burn-outklachten 74,7% is (zeer) tevreden met het leven</p> <p>Thuiswerkers 85,6% heeft een (zeer) goede algemene gezondheid 17,0% heeft burn-outklachten 14,2% is (sterk) eenzaam 18,4% is (sterk) sociaal eenzaam 11,3% is (sterk) emotioneel eenzaam</p>	<p>Maart 2021 Locatiewerkers 85,1% heeft een (zeer) goede algemene gezondheid 15,2% heeft burn-outklachten 75,5% is (zeer) tevreden met het leven</p> <p>Thuiswerkers 84,8% heeft een (zeer) goede algemene gezondheid 17,7% heeft burn-outklachten 14,5% is (sterk) eenzaam 18,4% is (sterk) sociaal eenzaam 12,4% is (sterk) emotioneel eenzaam</p>	

Referentie	Vóór corona (2019)	1 ^e lockdown (mrt-april 2020)	Versoepeling maatregelen (mei-juli 2020)	Verdere aanscherping maatregelen (augustus-half december 2020)	2 ^e lockdown (half december 2020 – april 2021)	Versoepelingen maatregelen mei-september 2021
	<p>Niet-werkenden 73-76%* heeft een (zeer) goede algemene gezondheid</p> <p>* De percentages van 2019 verschillen omdat alleen deelnemers zijn geselecteerd die respectievelijk de eerste of derde meting hebben ingevuld.</p>		<p>Niet-werkenden 79,7% heeft een (zeer) goede algemene gezondheid 35,7% heeft depressieve klachten</p>	<p>75,1% is (zeer) tevreden met het leven</p> <p>Niet-werkenden 76,7% heeft een (zeer) goede algemene gezondheid 50,4% heeft depressieve klachten 20,2% is (sterk) algemeen eenzaam 20,9% is (sterk) sociaal eenzaam 21,8% is (sterk) emotioneel eenzaam 59,6% is (zeer) tevreden met het leven</p>	<p>72,0% is (zeer) tevreden met het leven</p> <p>Niet-werkenden 72,2% heeft een (zeer) goede algemene gezondheid 57,8% heeft depressieve klachten 24,1% is (sterk) algemeen eenzaam 24,4% is (sterk) sociaal eenzaam 29,0% is (sterk) emotioneel eenzaam 55,5% is (zeer) tevreden met het leven</p>	
De Haas et al., 2021			juni/juli 7% ervaart psychische klachten (bijv. stress,	sept/okt 7% ervaart psychische klachten (bijv. stress,		

Referentie	Vóór corona (2019)	1 ^e lockdown (mrt-april 2020)	Versoepeling maatregelen (mei-juli 2020)	Verdere aanscherping maatregelen (augustus-half december 2020)	2 ^e lockdown (half december 2020 – april 2021)	Versoepelingen maatregelen mei-september 2021
N= 571 tot 671 thuiswerkers afhankelijk van het meetmoment			depressie) door het thuiswerken 35% van de thuiswerkers heeft moeite bij het thuiswerken de werk/privébalans te bewaren	depressie) door het thuiswerken 35% van de thuiswerkers heeft moeite bij het thuiswerken de werk/privébalans te bewaren Het aantal thuiswerkers dat collega's mist is iets gedaald		

